

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opintotukilakia, lakia yleisestä asumistuesta, sotilasavustuslakia sekä toimeentulotuesta annettua lakia.

Esityksessä ehdotetaan, että lukiokoulutuksen tai ammatillisen koulutuksen alle 20-vuotias pienituloisen perheen opiskelija olisi oikeutettu oppimateriaalilisään, jonka määrä olisi 46,80 euroa kuukaudessa. Oikeus oppimateriaalilisään olisi vanhempien pienituloisuuden perusteella korotettua opintorahaa saavalla 17—19-vuotiaalla vanhemman luona asuvalla opiskelijalla, 17-vuotiaalla itsenäisesti asuvalla opiskelijalla sekä vastaavasti pienituloisen perheen alle 17-vuotiaalla opiskelijalla. Oppimateriaalilisää ei otettaisi tulona huomioon asumistuessa, toimeentulotuessa eikä sotilasavustuksessa. Lisäksi vanhempien tulokäsittelyä ehdotetaan muutettavaksi siten, että huomioon otettaisiin opiskelijan vanhempien tuloverolaissa tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen sijaan veronalaiset ansio- ja pääomatulot. Samalla tulorajoja korotetaan noin viidellä prosentilla, jotta tarveharkinta ei kiristy.

Lukiokoulutuksen lukuvuoden tukiajan määräytymisperusteet ehdotetaan yhtenäistettäväksi ammatillisen koulutuksen tukiajan määräytymisperusteiden kanssa, jolloin lukiokoulutuksen lukuvuoden tukiaika pitenisi yleensä yhdellä kuukaudella. Esitys liittyy vuoden 2019 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan tehtäväksi eräitä muita teknisluonteisia muutoksia.

Lait on tarkoitettu tulemaan pääosin voimaan 1 päivänä elokuuta 2019.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 NYKYTILA	3
1.1 Toisen asteen opiskelijoiden opintotuki sekä opintotuen tulokäsitteet	3
1.2 Opiskelukustannukset lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa.....	6
1.3 Nykytilan arviointi	7
2 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	9
2.1 Tavoitteet	9
2.2 Toteuttamisvaihtoehtoja.....	9
2.3 Keskeiset ehdotukset.....	11
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	12
3.1 Valtiontaloudelliset vaikutukset.....	12
3.2 Vaikutukset opiskelijan asemaan ja talouteen.....	13
3.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	15
3.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset	15
4 ASIAN VALMISTELU	15
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	17
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT	17
1.1 Laki opintotukilain muuttamisesta.....	17
1.2 Laki yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta	20
1.3 Laki sotilasavustuslain muuttamisesta	21
1.4 Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta	21
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	21
3 VOIMAANTULO.....	21
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	21
LAKIEHDOTUKSET	23
1. Laki opintotukilain muuttamisesta.....	23
2. Laki yleisestä asumistuesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta.....	27
3. Laki sotilasavustuslain 11 §:n muuttamisesta	28
4. Laki toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta	29
LIITE	30
RINNAKKAISTEKSTIT	30
1. Laki opintotukilain muuttamisesta.....	30
2. Laki yleisestä asumistuesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta.....	36
3. Laki sotilasavustuslain 11 §:n muuttamisesta	37
4. Laki toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta	38

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Toisen asteen opiskelijoiden opintotuki sekä opintotuen tulokäsitteet

Opintotukilain (65/1994) mukainen opintotuki koostuu opintorahasta, asumislisästä ja valtiontakauksesta opintolainaan. Tuen määrään vaikuttavat opiskelijan ikä, siviilisääty, asumismuoto sekä koulutusaste. 1.8.2017 lukien opintorahan perusmäärä voi olla enintään 250,28 euroa kuukaudessa ja opintolainan valtiontakauksen määrä kotimaassa 650 ja ulkomailla 800 euroa kuukaudessa. Opintorahaa saavalla alle 18-vuotiaan lapsen huoltajalla on oikeus opintorahan huoltaja-korotukseen (75 €/kk), jolloin opintoraha on 325,28 euroa kuukaudessa.

Kun opiskelija on 17 vuotta tai asuu vanhemman luona ja on alle 20-vuotta, voidaan opintorahaa korottaa vanhempien pienten tulojen perusteella. Jos vanhempien tulot ovat alle 39 000 euroa vuodessa, opiskelija saa korotuksen opintorahaan vanhempien pienituloisuuden perusteella. Korotus on täysimääräinen, jos tulot ovat yhteensä enintään 22 769 euroa vuodessa. Jos vanhempien tulot ovat 41 810 tai enemmän, opiskelija saa leikattua opintorahaa. Jos vanhempien tulot ovat yhteensä 61 000 tai enemmän, niin opiskelija ei saa opintorahaa lainkaan.

Opintorahaa ei kuitenkaan myönnetä opiskelijalle, jonka elatusta varten maksetaan lapsilisälain (796/1992) mukaista lapsilisää taikka vastaavaa etuutta ulkomailta. Alle 17 vuotiaasta lapsesta vanhemmat saavat lapsilisää ja opiskelija voi saada lainatakauksen (300 €/kk), jos opiskelija olisi vanhempien tulojen perusteella oikeutettu opintotukeen.

Taulukko 1: Opintotuki toisella asteella 2018

	Opintoraha €/kk	Vähävaraikorotus €/kk	Vaikuttavatko vanhemman tu- lot? Toinen aste	Opintolainan valtiontakaus €/kk	Yhteensä mukaan lu- kien opinto- laina (max. €/kk)
Alaikäisen lap- sen huoltaja	325,28	-	ei vaikuta	650	975,28
Täysi- ikäinen, itsenäisesti asuva	250,28	-	ei vaikuta	650	900,28
Itsenäisesti asuva 17- vuotias	101,74	0—101,74	voivat suuren- taa tai pienen- tää: 0—203,48 e/kk	300	503,48
Vanhempansa luona asuva 20 vuotta täyttä- nyt	81,39	0—101,74	voivat suuren- taa: 81,39— 183,13 e/kk	650	833,13
Vanhempansa luona asuva 17—19- vuotias	38,66	0—59,01	voivat suuren- taa tai pienen- tää: 0—97,67 e/kk	300 (17 v) 650	397,67— (17 v) 747,67

Opiskelija voi saada yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) mukaista asumistukea, jonka määrään vaikuttaa ruokakunnan koko sekä hyväksyttävien enimmäisasumismenojen määrä sekä asunnon sijaintikunta. Asumislisää myönnetään ulkomailla sekä Ahvenanmaan maakunnassa opiskeleville (210 €/kk) sekä kansanopistoissa, liikunnan koulutuskeskuksissa taikka Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa maksullisella linjalla opiskeleville asuntoloissa asuville (88,87 €/kk). Vakiintuneen soveltamiskäytännön mukaisesti alaikäinen lapsi katsotaan yleisessä asumistuessa yleensä kuuluvaksi vanhempiensa ruokakuntaan. Täten hän ei voi saada asumistukea itsenäisenä ruokakuntana, ellei hänellä ole ansiotuloja, niihin verrattavia tuloja tai niitä korvaavia etuustuloja siinä määrin, että hänen voidaan katsoa itsenäisesti elättävän itsensä ja vastaavan asumismenoistaan. Asumistuen tarveharkinta on linkitetty opintotuen tarveharkintaan siten, että asumistukea myönnetään alaikäiselle opiskelijalle, jos hän saa opintotukea.

Tulokäsité

Muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden vanhempien tulot otetaan huomioon opintorahaa myönnettäessä, jos opiskelija on alle 20-vuotias ja asuu vanhempansa luona, sekä opintorahaa ja asumislisää myönnettäessä, jos opiskelija on alle 18-vuotias. Tulot otetaan huomioon mainittuun ikärajan täyttämistä edeltävän kalenterikuukauden loppuun. Vanhempien tuloja ei kuitenkaan oteta huomioon, jos opiskelija on avioliitossa tai saa opintorahan huoltajakorotusta. Jos opiskelijan vanhemmat ovat eronneet tai asuvat pysyvästi välien rikkoutumisen vuoksi erillään, vain sen vanhemman tulot otetaan huomioon, jonka luona opiskelija asuu tai on viimeksi asunut. Jos opiskelija on alle 18-vuotias ja hän on vanhempansa ja tämän uuden aviopuolison yhteisessä kodissa huollettavana, myös uuden aviopuolison tulot otetaan huomioon.

Opiskelijalla on oikeus täysimääräiseen opintorahaan ja asumislisään, jos vanhempien tuloverolain 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen määrä on enintään 40 800 euroa vuodessa. Opintorahaa ja asumislisää vähennetään jokaista tulorajan ylittävää täyttä 1 010:tä euroa kohden viisi prosenttia.

Opiskelijan vanhempien tulot otetaan huomioon viimeksi toimitetun valtionverotuksen tietojen perusteella verotuksen päättymisen jälkeen seuraavan vuoden alusta. Vanhempien ulkomailla saamat tulot rinnastetaan tuloverolaissa tarkoitettuihin veronalaisiin tuloihin, jos vastaavat tulot Suomessa saatuna olisivat veronalaisia. Ulkomailla saatu tulo otetaan huomioon bruttomääräisenä opintotuen hakemista edeltäneeltä ajalta. Hakijan tulee esittää selvitys vanhempiensa ulkomailla saamista tuloista siltä vuodelta, jonka verotustietojen pohjalta tulot muutoin otetaan huomioon opintotukea myönnettäessä tai tarkistettaessa. Jos vanhempien taloudellinen tilanne on verovuoden jälkeen olennaisesti muuttunut, muutokset voidaan ottaa 25 b §:n mukaisesti huomioon tukea myönnettäessä.

Opiskelijalla voi olla opintorahan lisäksi muita veronalaisia tuloja ja toimeentulon turvaamiseen tarkoitettuja apurahoja kalenterivuodessa määrä, jota kutsutaan vapaaksi tuloksi. Opiskelijan veronalaisella tulolla tarkoitetaan opintotukilakia sovellettaessa, mitä tuloverolaissa (1535/1992) säädetään veronalaisesta pääomatulosta ja ansiotulosta. Opiskelijan ulkomailla saamat tulot rinnastetaan tuloverolaissa tarkoitettuihin veronalaisiin tuloihin, jos vastaavanlainen tulo Suomessa saatuna olisi veronalainen.

Opintotuki ja toimeentulotuki

Toimeentulotukilain (1412/1997) mukainen toimeentulotuki on tarkoitettu viimesijaiseksi etuudeksi. Kansaneläkelaitoksen vastuulle kuuluvaan perustoimeentulotuki koostuu perusosasta ja muista perusmenoista. Tämän lisäksi toimeentulotukilaissa säädetään täydentävästä

ja ehkäisevästä toimeentulotuesta, joiden myöntämisestä vastaavat kunnat. Jokaisella on oikeus saada toimeentulotukea, jos hän on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, yrittäjätoiminnallaan, toimeentuloa turvaavien muiden etuuksien avulla, muista tuloistaan tai varoistaan, häneen nähden elatusvelvollisen henkilön huolenpidolla tai muulla tavalla. Jokaisella on velvollisuus kykynsä mukaan pitää huolta itsestään ja omasta elatuksestaan sekä, siinä laajuudessa kuin avioliittolaissa (234/1929), lapsen elatuksesta annetussa laissa (704/1975) ja muussa laissa säädetään, puolisonsa sekä alaikäisten lastensa ja ottolastensa elatuksesta.

Opintotuki mukaan lukien opintolaina on ensisijainen etuus suhteessa toimeentulotukeen. Tarvetta perustoimeentulotukeen ei nykytilanteessa yleensä synny opintotukeen oikeutetulle täysi-ikäiselle, itsenäisesti asuvalle opiskelijalle, jos toimeentulotuen tarvelaskelmassa otetaan opintorahan lisäksi huomioon opintolaina. Vanhemmat eivät lähtökohtaisesti ole elatusvelvollisia täysi-ikäisiin lapsiinsa nähden. Jos täysi-ikäinen saa rahaa vanhemmiltaan, vähäistä suuremmat summat huomioidaan tulona perustoimeentulotuen laskelmassa.

Alaikäinen lapsi voi hakea toimeentulotukea, jos hän opiskelee ja asuu erillään vanhemmistaan ja jos vanhemmat laiminlyövät elatusvelvollisuutensa. Toimeentulotukea ei ole tarkoitettu opintojen pitkäaikaiseen rahoittamiseen, joten yleensä edellytetään, että 18 vuotta täyttäneet opiskelijat hakevat opintolainaa. Alle 18-vuotiailta sitä ei edellytetä. Kansaneläkelaitoksen toimeentulotuen etuusoppaan mukaan täysi-ikäiseltäkään opiskelijalta ei edellytetä opintolainan nostamista opintoihin, jotka eivät johda ammattiin, jos se johtaisi kohtuuttomaan lopputulokseen suhteessa hakijan elämäntilanteeseen (esim. vaikean sairauden tai lastensuojelun jälkihuollon vuoksi).

Koska toimeentulotuki on tarkoitettu viimesijaiseksi tukimuodoksi, toimeentulotukea määrätessä huomioidaan pääsääntöisesti kaikki henkilön ja perheenjäsenen käytettävissä olevat tulot. Pääsäännöstä on vain joitakin poikkeuksia, jotka on lueteltu toimeentulotukilain 11 §:ssä erikseen. Toimeentulotuella voidaan korvata myös välttämättömiä opiskelusta aiheutuvia kustannuksia kunnan myöntämänä täydentävänä toimeentulotukena, jos perhe tai opiskelija itse on tukeen oikeutettu. Tällaisia menoja ovat muun muassa oppikirjoista ja ylioppilastutkinnosta aiheutuvat menot. Kyse on siis harkinnanvaraisesta ylimääräisestä tuesta perheelle, joka muutenkin elää perustoimeentulotuen varassa. Tuen saaminen edellyttää erillistä hakemusta ja tilannearviota kunnan sosiaalitoimessa.

Opintotuki-, koulumatkatuki- sekä asumistukimenot toisella asteella

Yhteensä ammatillisen koulutuksen ja lukiolaisten etuusmenot (opintotuki, koulumatkatuki ja asumistuki) ovat noin 254 milj. euroa. Ammatillisen koulutuksen ja lukiolaisten opintorahamenot ovat vuositasolla noin 117 miljoonaa euroa, josta ammatillisen osuus on 102 milj. euroa ja lukiolaisten osuus puolestaan 15 milj. euroa. Muiden toisen asteen oppilaitosten opintorahamenot olivat lisäksi noin 6 milj. euroa. Ulkomailla opiskeleville ja asuntolassa asuville maksetaan asumislisää toisella asteella vuositasolla noin 3 milj. euroa. Koulumatkatukea maksetaan vuositasolla noin 47 milj. euroa, josta ammatillisen koulutuksen osuus on 33,8 milj. euroa lukiolaisten osuus 13,2 milj. euroa. Valtio maksaa takaajana toisen asteen opiskelijoiden opintolainoja pankeille lisäksi 6 milj. euroa.

Noin 25 % (20 000) yleistä asumistukea saavista opiskelijaruokakunnista on toisen asteen opiskelijoiden ruokakuntia, joille maksetaan noin 90 milj. euroa yleistä asumistukea. Summassa on mukana ruokakunnat, joissa opiskelija tai opiskelijan puoliso on yleisen asumistuen

saaja. Lisäksi on sellaisia ruokakuntia, joissa opiskelija asuu vanhempiensa ruokakunnassa ja ruokakunta saa yleistä asumistukea.

Opintotukiaika lukiokoulutuksessa

Lukiokoulutuksessa opintotuki voidaan myöntää enintään yhdeksäksi kuukaudeksi lukuvuodessa. Pääsääntöisesti tuki myönnetään kaavamaisesti syyskuun alusta toukokuun loppuun. Ammatilliseen koulutukseen valmentavaan koulutukseen ja ammatillista perustutkintoa varten opintotuki myönnetään puolestaan kymmeneksi kuukaudeksi lukuvuodessa. Opintotuki voidaan hakemuksesta myöntää myös kymmentä kuukautta lyhyemmäksi tai pidemmäksi ajaksi. Kymmenen kuukautta pidemmäksi ajaksi tuki myönnetään vain, jos opiskelija osoittaa harjoittavansa opintoja lukuvuoden aikana sitä pidemmän ajan.

Muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa säännönmukaisen opiskeluajan päätyttyä opintotukea voidaan myöntää enintään 12 kuukauden ajalle. Säännönmukaisella opiskeluajalla tarkoitetaan ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa enintään neljää vuotta ja muissa opinnoissa opinnoille säädettyä pidentämätöntä opiskelu- tai suoritusaikaa taikka opetussuunnitelman tai opetusohjelman mukaista suoritusaikaa, jos suoritusajasta ei säädetä laissa. Ammatillista perustutkintoa varten tukea saa täten enintään viidelle vuodelle. Lukion oppimäärä on suoritettava neljässä vuodessa, joten tukea voi saada enintään viidelle lukuvuodelle.

1.2 Opiskelukustannukset lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa

Lukiokoulutuksesta ja ammatillisesta koulutuksesta annettujen lakien nojalla toisen asteen koulutuksessa opetus ja ohjaus ovat maksuttomia, pois lukien ammatti- ja erikoisammattitutkintokoulutus ja muu tutkintoon johtamaton, ammattitaitoa täydentävä tai syventävä koulutus, joissa opiskelijoilta voidaan periä maksuja. Keskeisimpiä opiskelijoille kustannuksia aiheuttavia tekijöitä ovat oppikirjat ja muut opiskelumateriaalit, kannettava tietokone, laskimet ja ohjelmistolisenssit, koulumatkakustannukset, lukiossa ylioppilastutkinnosta aiheutuvat kustannukset sekä ammatillisessa koulutuksessa tietyt työkalut ja henkilökohtaiset varusteet. Kustannuksia aiheuttavat tekijät vaihtelevat lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen välillä. Lukiossa merkittävimmän kustannuserän muodostavat oppikirjat ja digitaaliset oppimateriaalit. Ammatillisessa koulutuksessa taas opiskelijan kustannukset muodostuvat opiskeluun liittyvien välineiden ja tarvikkeiden hankkimisesta. Näihin liittyen alakohtaiset erot ovat lisäksi suuria.

Opetushallitus kartoitti vuoden 2018 alussa toisen asteen koulutuksen kustannuksia (Toisen asteen koulutuksen koulutuskustannuksia koskeva selvitys, 2018). Lisäksi ministeriö tarkensi kustannuksia keväällä 2018 valmistuneessa selvityksessä Toisen asteen koulutuksen kustannukset opiskelijoille - vaihtoehtoja kustannusten pienentämiseksi (opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 21/2018).

Opetushallituksen selvityksen mukaan lukiolaiselle opintoihin liittyviä kustannuksia aiheutuu 1) oppikirjoista ja muusta opiskelumateriaalista 2) tietokoneesta, laskimista ja ohjelmistolisensseistä 3) ylioppilastutkinnon suorittamisesta aiheutuvista kustannuksista 4) lukion opetussuunnitelmasta ja toimintakulttuurista aiheutuvista kustannuksista sekä 5) terveyspalvelujen maksullisuudesta. Oppikirjoista ja muusta opiskelumateriaaleista aiheutuvat kustannukset ovat Opetushallituksen selvityksen (2018) mukaan keskimäärin 2 180 euroa lukioaikana. Tämä summa sisältää oppikirjat, opiskelutarvikkeet, tietokoneen, laskinlisenssin sekä ylioppilastutkintomaksut. Opetushallituksen selvityksen mukaan kustannusten vaihteluväli on 1 640—2 670 euroa riippuen siitä, miten arvio kustannuksista on toteutettu.

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelijoiden kustannukset muodostuvat oppimateriaaleista, opiskelussa tarvittavista henkilökohtaisista työvälineistä ja -varusteista sekä erilaisista sertifikaateista, joita tarvitaan työelämässä. Oppikirjojen osuus voidaan arvioida olevan keskimäärin noin kolmasosa ammatillisen koulutuksen opiskelijalle aiheutuvista kokonaiskustannuksista. Merkittävän osan kustannuksista muodostavat työvälineet ja -asut sekä jossakin määrin myös ammattitaitovaatimusten mukaiset sertifikaatit. Työvälineitä ovat esim. kokin veitset, kampaajien sakset, laskimet, pientyökalut ja harjoitusmateriaalit. Opiskelussa siirrytään yhä enemmän sähköisiin materiaaleihin ja erilaisiin oppimisolustoihin, joten opiskelu tulee todennäköisesti edellyttämään oman tietokoneen myös ammatillisessa koulutuksessa.

Koulutuksen järjestäjien arvioiden perusteella keskimääräiset kustannukset olisivat opiskelijalle ensimmäiseltä vuodelta noin 469 euroa. Suurin osa kustannuksista aiheutuisi työvälineistä ja asuista sekä oppimateriaaleista heti ensimmäisenä vuonna. Korkeimmat kustannukset ovat hiusalan perustutkintoa opiskelevilla (780 euroa). Opetushallituksen selvityksen mukaan keskimääräiset kustannukset olisivat opiskelijalle noin 334 euroa. Erot arvioitujen kustannusten välillä johtuvat osittain siitä, että koulutuksen järjestäjät laskevat kustannuksia eri tavalla ja osa koulutuksen järjestäjistä kustantaa itse osan opiskelijalle normaalisti työvälineistä ja -tarvikkeista aiheutuvista kustannuksista.

Suomen ammattiin opiskelevien liitto SAKKI ry:n toteuttamassa Amisbarometri-kyselyssä on kerätty tietoa siitä, kuinka paljon rahaa opiskelijat ovat käyttäneet rahaa opiskelussa tarvittaviin materiaaleihin ja välineisiin yhteensä opintojensa aikana kyselyajankohtaan mennessä. Vuoden 2017 kyselyn vastausten perusteella 57 % alle 20-vuotiaista oli käyttänyt opiskelumateriaaleihin ja -välineisiin 0—200 euroa, 38 % 200—700 euroa ja 5 % yli 700 euroa. Kyselyn tietojen pohjalta laskettujen tietojen perusteella opiskelijalle aiheutuvien kustannusten keskiarvo olisi 222,60 euroa opiskelijaa kohden, jos kustannuksia painotetaan koulutusaloilla. Jos koulutusalojen välisiä eroja ei otettaisi huomioon, opiskelijalle aiheutuvat keskimääräiset kustannukset olisivat 200 euroa. Arviossa on kuitenkin huomattava se, että käytetty rahamäärä on kysytty kyselyajankohtaan mennessä. Vastaukset riippuvat siten siitä, missä vaiheessa kyselyyn vastanneiden opiskelijoiden opinnot ovat. Todennäköisesti kyselyn vastaukset ovat pienemmät kuin mitä kustannuksia opiskelusta syntyisi todellisuudessa koko opintojen ajalta.

1.3 Nykytilan arviointi

Opintotuki

Laki lapsen elatuksesta (704/1975) lähtee siitä, että vanhemmat vastaavat alaikäisen lapsen elatuksesta ja koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista myös täysi-ikäisyyden jälkeen, mikäli se katsotaan kohtuulliseksi. Kun nuori 16-vuotiaana aloittaa toisen asteen opinnot, voi lapsilisä kattaa osin opinnoista aiheutuvia kustannuksia. 16-vuotias voi lisäksi saada opintolainan valtiontakauksen, jos hän olisi vanhempien tulojen perusteella oikeutettu opintotukeen. Opintolainan valtiontakauksen voi saada, jos vanhempien yhteenlasketut puhtaat tulot jäävät alle 61 000 euron. 17-ikävuodesta eteenpäin myönnettävä opintotuki on lainapainotteinen ja kohdentuu pienituloisista perheistä tuleville opiskelijoille.

16—19-vuotiaat opintorahan ja lainatakauksen saajat toisella asteella 2017	opintorahan saajat	maksetut opintorahat	€/saaja (suluissa €/kk)	valtiontakauksen saajat	€/saaja (suluissa €/kk)
--	--------------------	----------------------	-------------------------	-------------------------	-------------------------

HE 171/2018 vp

Ammatillinen	40 004	33 678 657,09	796,46 (88)	16 934	2 694 (299)
Lukio	22 468	13 439 234	568,22 (63)	4 513	2 258 (250)
Muu oppilaitos	917	1 023 015	1 024,54 (114)	426	2 566 (258)

16-vuotiaita on taulukossa vain lainatakauksen saajissa

Nykyinen alle 20-vuotiaalle kotona asuvalle taikka 17-vuotiaalle itsenäisesti asuvalle myönnettävä opintotuki korvaa niukasti opiskelukustannuksia suhteessa todellisiin opiskelu- ja elinkustannuksiin. Vanhemman luona asuvan teini-ikäisen elinkustannukset arvioidaan olevan yli 400 euroa kuukaudessa. Jos perheessä on esimerkiksi kaksi opiskelevaa teiniä, tulisi perheen käytettävissä olevien tulojen olla kuluttajatutkimusten viitebudjettien (2015) mukaan vähintään 4 000 euroa kuukaudessa eli 48 000 euroa vuodessa. Jos vanhempien yhteenlasketut puhtaat tulot ovat enintään 48 000 euroa, voi alle 20-vuotias vanhemman luona asuva opiskelija saada leikattua opintorahaa. Opintorahan leikkaamaton perusmäärä on 17–19-vuotiaalla vanhemman luona asuvalla alhainen (enintään 38,66 €/kk). Perusmäärää voidaan korottaa enintään 97,67 euroon kuukaudessa vähävaraisilla, jolloin pelkkä opintoraha kattaa suurimman osan opiskelumateriaalikustannuksista. On kuitenkin otettava huomioon, että vain osa tuen saajista saa täysimääräisen opintorahan.

Niukalla opintorahalla ei kustanneta kaikkia opiskelukustannuksia. Opiskelusta aiheutuu opimateriaalien lisäksi myös esimerkiksi koulumatkakuluja. Vanhemman luona asuvat voivat saada tarveharkinnatonta koulumatkatukea, jossa omavastuuosuus on 43 euroa kuukautta kohden. Jos vanhemman luona asuva opiskelija käyttää opintorahaa myös koulumatkoihin, jää korotetustakin opintorahasta vähän käyttövaroja opiskelumateriaaleihin. Opintorahan jäädessä niukaksi, opiskelukustannusten rahoitusvastuu jää vanhemmille tai edellyttää opiskelijalta opintolainan nostamista. Lainapainotteista opintotukea ei voida pitää kaikkein käyttökelpoisimpana opintojen rahoitusmuotona alaikäisillä.

Alaikäisen opiskelijan itsenäinen asuminen edellyttää myös vanhempien taloudellista tukea tai opintolainan nostamista. Esimerkiksi 17-vuotias itsenäisesti asuva saa opintotukea enintään 500 euroa kuukaudessa opintotukea. Tuesta 300 euroa on opintolainaa. 17-vuotiaan itsenäisesti asuvan opintoraha kattaa enimmillään vain noin kolmasosan nk. kohtuullisista elinkustannuksista. Kohtuullinen viitebudjetti elinkustannuksiin (ilman asumis- ja liikennekuluja) yksin asuvalle noin 600 euroa kuukaudessa. Itsenäisesti asumisen edellytykset riippuvat myös asumistuen saantiehdoista. Asumistukea alaikäinen saa yleensä vain, jos saa opintotukea.

Nykyinen opintotuki ei kata kaikkia koulutuksen kustannuksia. Pienituloisimmista perheistä tulevat opiskelijat voivat saada opiskelukustannuksiin täydentävää toimeentulotukea, jos sen myöntämisen edellytykset täyttyvät. Täydentävän toimeentulotuen perusteena on pitkäaikainen toimeentulotukiasiakkuus tai pitkäaikainen sairaus, jolloin se ei automaattisesti koske kaikkia satunnaisesti perustoimeentulotukea saavia. Ehkäisevää toimeentulotukea puolestaan on käytetty hyvin yksilöllisiin tilanteisiin, joissa taloudellinen tuki liittyy tiiviisti muuhun nuoren tai perheen kanssa tehtävään sosiaalityöhön. Erittäin pienituloisen perheen opiskelija voi saada opintorahan korotettuna, jolloin opintoraha on esim. 17-vuotiaalla kotona asuvalla enintään 97,67 euroa kuukaudessa. Tuon summan saa, jos vanhempien yhteenlasketut tulot eivät ylitä 20 700 euroa eli 725 euroa kuukaudessa. Käytännössä näin pienituloinen perhe joutuu todennäköisesti turvautumaan toimeentulotukeen. Jos perhe on toimeentulotukiasiakas, ei opiskelijalta edellytetä lainan nostamista. Laina on enintään 300 euroa kuukaudessa 17-vuotiailla ja 650 euroa kuukaudessa täysi-ikäisellä.

Opiskelun maksuttomuus ja opintotuki toisen asteen opinnoissa muissa pohjoismaissa

Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa lukiolainen tai ammatillisen koulutuksen opiskelija ei maksa oppikirjoista tai opiskelumateriaaleista. Ruokailu voi olla toisella asteella maksutonta kunta-kohtaisesti Ruotsissa, mutta Norjassa ja Tanskassa se on maksullista. Suomen koulumatkatuen kaltaista päivittäisiin koulumatkakustannuksiin tarkoitettua tukijärjestelmää ei ole muissa pohjoismaissa. Norjassa on mahdollista saada tukea matkakustannuksiin, jos opiskelupaikkakunta on kaukana kotipaikkakunnasta. Tukea saa enintään kolmeen meno-paluumatkaan opiskelupaikkakunnan ja kotipaikkakunnan välillä, joten se on tarkoitettu käytettäväksi vanhempien luona vierailuun loma-aikoina. Vertailumaiden opintotuki on toisella asteella rahamuotoista, tasoltaan korkeampaa ja vähemmän tarveharkintaista verrattuna Suomen toisen asteen opintotukeen. Opintorahan määrä on edellä mainituissa vertailumaissa vähintään kunkin maan lapsilisän tasolla ja sitä korotetaan vanhempien tulojen perusteella. Opintolainaa ei vertailumaissa myönnetä lainkaan alaikäisille.

Norjassa on käytössä lisäksi erillinen korotus oppimateriaalikustannuksiin, jonka tarkoitus on korvata erikseen kustannuksia, joita koulutuksen järjestäjä ei rahoita. Opiskelumateriaaleihin tarkoitettu opintoraha on lukuvuodelle 397 euroa ravintola-alan opiskelijoilla sekä käsityöalaa opiskelevilla opiskelijoilla, 237 euroa tekniikan alalla ja 107 euroa terveysalalla.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on parantaa pienituloisista perheistä tulevien lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen nuorimpien opiskelijoiden taloudellisia edellytyksiä opiskeluun. Opintotuen oppimateriaalilisän käyttöönotto liittyy tavoitteeseen toisen asteen koulutuksen maksuttomuudesta. Lisäksi tavoitteena on edistää lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden yhdenvertaisuutta.

2.2 Toteuttamisvaihtoehtoja

Opintotuki

Opintotuen riittävyyden parantamiseksi voitaisiin korottaa pienimpiä opintorahoja. Tällöin opiskelijalla olisi käytössään enemmän varoja oppimateriaalikustannusten kattamiseksi. Myös vanhempien tulorajoja voitaisiin tarkistaa siten, että, tukea ohjautuu kattavammin taikka kohdennetummin tuen tarpeessa oleville. Opintuen tarveharkinnan poistamista voitaisiin erityisesti harkita itsenäisesti asuvien 17-vuotiaiden osalta sekä täysi-ikäisten vanhempien luona asuvien osalta. Eduskunnan sivistysvaliokunta on kiinnittänyt huomiota alle 18-vuotiaiden niukkaan opintotukeen (SiVM 11/2017), koska oppilaitosverkon harventuessa on yhä yleisempää, että alaikäinen toisen asteen opiskelija asuu itsenäisesti ja muodostaa oman taloutensa. Vaikka alle 18-vuotias on lain mukaan elatusvelvollisuuden piirissä, huoltajien taloudelliset mahdollisuudet tukea itsenäisesti asuvaa lastaan vaihtelevat suuresti. Valiokunta katsoi, että alaikäisen opiskelijan toimeentuloa vahvistamalla voidaan parantaa tasa-arvoisia koulutusmahdollisuuksia ja edesauttaa sitä, ettei mielekkäisiin toisen asteen opintoihin hakeutuminen olisi kiinni perheen vuokranmaksukykyvystä tai muusta taloudellisesta tilanteesta.

Vanhempien tulorajoja voitaisiin korottaa siten, että opintotuki ohjautuisi nykyistä enemmän alle keskituloisille perheille. Tällöin tulorajoja voitaisiin korottaa esimerkiksi 38 prosenttia, jolloin opintotuen piiriin pääsisi vielä, kun vanhempien yhteenlasketut tulot ovat noin 84 000

euroa eli kullakin vanhemmalla keskimäärin 3 500 euroa kuukaudessa. Pienimpien opintorahojen (17—19 vuotiaat, vanhemman luona asuvat) perusmäärän korottaminen esimerkiksi noin 100 euroon eli lapsilisän tasolle lisäisi opintotukimenoja noin 18 milj. euroa. Tällöin opintorahan perusmäärä nousisi sekä alle 20 vuotiailla että 20-vuotta täyttäneillä vanhemman luona asuvilla opiskelijoilla. Jos edellä mainitun opintorahan saisi ilman tarveharkintaa, lisäisi se opintorahamenoja arviolta 39 milj. euroa. Jos lapsilisän ikäraja nostettaisiin ja vanhemmat alkaisivat saada tarveharkinnatonta lapsilisää 17-vuotiaasta lapistaan, niin lapsilisämenot kasvaisivat noin 75 milj. euroa. Koulutuspoliittisesti olisi perusteltua, että opintotuki alkaisi heti toisen asteen opintojen alettua. Samalla tulisi kuitenkin lieventää opintotuen tarveharkintaa, jotta yhteiskunnan rahallinen tuki ei heikkenisi, jos lapsilisän päätyisi nykyistä aikaisemmin.

Opintotuessa pienituloisimmista perheistä tulevat opiskelijat voivat saada nk. vähävaraiskortista opintorahaan, jota voitaisiin korottaa tuen riittävyden parantamiseksi. Korotus voisi leikkaantua edelleen vanhempien tulojen mukaan tai voisi olla kaavamaisesti kaikille saman suuruinen. Korotus voisi olla kaavamainen, jos se perustuu kustannusten korvaamiseen. Eri-tyisesti tuen tarpeessa olisivat 17—19-vuotiaat vanhemman luona asuvat sekä alle 18-vuotiaat itsenäisesti asuvat, joiden opintotuki on niukka eikä kata kaikkia opiskelukustannuksia. Asumistuen saamisen ehtona on alle 18-vuotiailla opintotuen saaminen.

18—19-vuotiaiden itsenäisesti asuvien opiskelijoiden taloudellinen tilanne on parempi, koska he saavat nykyisin korkeimman mahdollisen opintorahan ilman tarveharkintaa, korkeamman lainatakuksen kuin alle 18-vuotiaat sekä asumistukea. Toisen asteen täysi-ikäisten opiskelijoiden käyttövarat opiskeluun nousivat huomattavasti 1.8.2017 asumistukisiirron ja lainatakuksen nousun myötä. Lisäksi 1.1.2018 luovuttiin vanhempien tulojen vähentävästä vaikutuksesta opintorahaan 18—19-vuotiaiden itsenäisesti asuvien toisen asteen opiskelijoiden osalta.

Koska toisen asteen koulutuksen aiheuttamista kustannuksista suurin osa aiheutuu oppimateriaaleista, voisi opintorahan korotuksen nimetä oppimateriaalilisäksi. Oppimateriaalilisän euro-määrä voitaisiin suhteuttaa sellaiselle tasolle, että opintoraha mukaan lukien oppimateriaalilisä ei ylittäisi vanhempien tuloharkinnan ulkopuolella olevan täysi-ikäisten opiskelijoiden opintorahan määrää (250, 28 €/kk). Yksi yhtenäinen oppimateriaalilisä voisi olla tällöin 46,80 euroa kuukaudessa. Lukukautta kohti se olisi 234 euroa ja lukuvuodelle tyypillisesti 468 euroa. Yhteensä oppimateriaalilisää saisi noin 1 400 euroa (10 kk x 46,80 € x 3 lukuvuotta) esimerkiksi kolme lukuvuotta kestäviin päätoimisiin opintoihin. Järjestelmästä tulisi monimutkainen, jos korotus olisi erilainen lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa, eri lukuvuosina taikka opintoalakohtaisesti.

Opiskelijan ei välttämättä tarvitse maksaa kaikkia lukukauden alussa syntyviä kustannuksia kerralla, jos hän hyödyntää oppimateriaaleja myyvien liikkeiden opiskelijoille räätälöityjä tilejä. Opintotukea saava voi maksaa lukukauden alussa tehtäviä, hintavampia hankintoja myös opintolainalla, koska lukukauden opintolainan voi nostaa yhdellä kertaa. Sen määrä on alle 18-vuotiaalla enintään 1 500 euroa (300x 5 kk) tyypillisen syys- tai kevät lukukauden ajalle eli yhteensä 3 000 euroa lukuvuotta varten.

Oppimateriaalilisä kattaisi vähintään puolet lukion kustannuksista ja kaikki oppimateriaalikustannukset ammatillisessa koulutuksessa. Oppimateriaalilisällä voisi hankkia myös esim. tietokoneen, jos muut materiaalikustannukset jäivät vähäisiksi. Oppimateriaalilisä toteutettaisiin kuten huoltajakorotus eli se ei olisi erillinen etuus vaan osa opintorahaa ja sitä koskisivat samat säännöt kuin muutakin opintorahaa.

Oppimateriaalilisän tulisi parantaa alle 20-vuotiaan pienituloisesta perheestä tulevan opiskelijan taloudellisia edellytyksiä opiskeluun, joten sen ei tulisi vähentää muita pienituloisen perheen ensisijaisia tukia (asumistuki, sotilasavustus ja toimeentulotuki).

Lukiokoulutuksen tukiaika

Lukiokoulutuksen lukuvuoden tukikuukausien enimmäismäärä on nykyisin rajattu yhdeksään kuukauteen. Ammatilliseen koulutukseen valmentavaan koulutukseen ja ammatillista perustutkintoa varten opintotuki myönnetään kymmeneksi kuukaudeksi lukuvuodessa. Opintotuki voidaan hakemuksesta myöntää edellä mainittua lyhyemmäksi ajaksi. Opintotuki voidaan hakemuksesta myöntää myös pidemmäksi ajaksi, jos opiskelija osoittaa harjoittavansa opintoja lukuvuoden aikana sitä pidemmän ajan.

Käytännössä opintotukea on nykyisin myönnetty lukiokoulutuksessa pääsääntöisesti syyskuun alusta toukokuun loppuun. Tukiaikaa koskeva säätely tulisi olla lukiokoulutuksessa sama kuin ammatillisessa peruskoulutuksessa. Tällöin tuki voitaisiin myöntää pääsääntöisesti elokuusta toukokuun loppuun sekä tarvittaessa kaikille lukuvuoden opiskelukuukausille. Opintotuki voitaisiin hakemuksesta myöntää 10 kuukautta lyhyemmäksi ajaksi. Opintotuki voidaan hakemuksesta myöntää myös 10 kuukautta pidemmäksi ajaksi, jos opiskelija osoittaa harjoittavansa opintoja lukuvuoden aikana sitä pidemmän ajan. Lukiokoulutuksessa opintotuki olisi kuitenkin perusteltua myöntää kesä- tai heinäkuulle vain, jos opiskelija suorittaa oppilaitoksessa lukion oppimäärään sisältyviä opintoja.

Tukioikeuden laajennus edistäisi toisen asteen opiskelijoiden yhdenvertaisuutta ja lukiouudistuksen tavoitteita parantaen taloudellisia edellytyksiä opiskeluun, erityisesti pienituloisista perheistä tulevien opiskelijoiden oppikirjoista aiheutuvien menojen kattamista.

Muut vaihtoehdot korvata opiskelukustannuksia

Ministeriön selvityksessä vaihtoehdoista toisen asteen kustannusten pienentämiseksi on arvioitu kustannusten ulottaminen kokonaisuudessaan laskennallisen valtionosuusrahoituksen piiriin. Jos oppimateriaaleista ja välineistä syntyvä kustannus kohdennettaisiin kokonaisuudessaan laskennallisen valtionosuuden rahoitusjärjestelmän piiriin koskien kaikkia lukiolaisia, niin rahoituksen lisäys noin 100 000 opiskelijan osalta olisi enimmillään noin 85 milj. euroa vuodessa. Kustannusarvioon ei ole sisällytetty koulumatkakustannuksia. Kustannus tulisi kokonaisuudessaan valtion katettavaksi.

Ammatillisen koulutuksen maksuttomuuden kustannukset olisivat arviolta 65—20 milj. euroa riippuen siitä olisiko se maksutonta kaikille perustutkinnon suorittajille (188 000), mutta ei oppisopimusopiskelijoille (171 000) vai vain alle 20-vuotiaille (95 000).

2.3 Keskeiset ehdotukset

Opiskelumateriaaleista aiheutuvien kustannusten kattamiseksi ehdotetaan opintorahaan oppimateriaalilisää, joka kohdentuisi pääasiassa opintorahan vähävaraiskorotukseen oikeutetulle alle 20-vuotiaille lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoille. Myös alle 17-vuotias, joka ei ole oikeutettu opintorahaan voisi saada oppimateriaalilisää, jos vanhemmat ovat pienituloisia. Oppimateriaalilisä kohdentuisi tällöin käytännössä ilman toisen asteen tutkintoa oleville nuorille ja olisi veronalainen etuus ja se maksettaisiin osana opintorahaa kuukausittain, kuten esimerkiksi huoltajakorotus maksetaan.

Vanhempien tulokäsitetä ehdotetaan muutettavaksi 1.1.2019 lukien siten, että huomioon otettaisiin opiskelijan vanhempien tuloverolaissa tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen sijaan veronalaiset ansio- ja pääomatulot. Samalla tuloaraja korotetaan kustannusneutraalisti noin viidellä prosentilla, jotta tarveharkinta ei kiristyisi tulokäsitteen muutoksen vuoksi.

Oppimateriaalilisä säädettäisiin toimeentulotukilaissa etuoikeutetuksi tuloksi. Tällöin toimeentulotukilaskelmaa tehtäessä oppimateriaalilisää ei otettaisi tulona huomioon. Näin toimeentulotukiperheessä asuvan nuoren saama oppimateriaalilisä ei vähentäisi perheelle maksettava perustoimentulotukea oppimateriaalilisän suuruudella summalla. Oppimateriaalilisä olisi etuoikeutettua tuloa myös sotilasavustuksessa ja asumistuessa, eikä vähentäisi myöskään näitä etuuksia.

Lisäksi ehdotetaan, että lukiokoulutuksen lukuvuoden tukiajan määräytymisperusteet yhtenäistyisivät ammatillisen koulutuksen määräytymisperusteiden kanssa. Tällöin tyypillinen lukuvuoden tukiaika piteneisi lukiossa yhdeksästä kuukaudesta 10 kuukauteen.

3 Esityksen vaikutukset

3.1 Valtiontaloudelliset vaikutukset

Esitys lisäisi momentin opintoraha- ja asumislisä 29.70.55 menoja vuonna 2019 yhteensä 6,9 milj. euroa ja vuodesta 2020 lähtien yhteensä 12,3 milj. euroa seuraavasti:

Oppimateriaalilisä	Kohderyhmän koko	2019 milj. €	2020 milj. €
Alle 17-vuotiaat	7 000/8 000	0,8	2
17-vuotiaat vanhemman luona asuvat	8 500	1,6	3,2
17-vuotiaat itsenäisesti asuvat	2 600	0,5	1
18-vuotiaat vanhemman luona asuvat	8 000	1,5	3
19-vuotiaat vanhemman luona asuvat	6 000	0,8	1,4
Lukiolaisille yksi tukikuukausi	15 000	1,7	1,7
Yhteensä		6,9	12,3

Oppimateriaalilisää ja opintorahan tarveharkintaa koskevat kustannusarviot on mitoitettu 2019 keskimäärin neljän kuukauden mukaan ja muutoksen kokovuotinen vaikutus 2020 lukien keskimäärin kahdeksan kuukauden mukaan. Saajamäärä on keskimääräinen saajamäärä kuukaudessa.

Muilla kuin nk. vähävaraishuolista saaville opiskelijoille eli käytännössä 16-vuotiaille myönnettävä oppimateriaalilisä lisäisi opintorahamenoja arviolta 2 milj. euroa. Oppimateriaalilisää saisi vuodesta 2020 lähtien säännöllisesti noin 8 000 alle 17-vuotiaasta opiskelijaa. Vanhemman luona asuvia 17—19-vuotiaita säännöllisesti oppimateriaalilisää saavia opiskelijoita olisi keskimäärin kuukausittain arviolta 22 500, mikä lisäisi opintorahamenoja 7,6 miljoonaa euroa. Noin 2 600 vähävaraishuolukseen oikeutettua 17-vuotiaasta itsenäisesti asuvaa opiskelijaa saisi oppimateriaalilisää, josta aiheutuisi opintorahamenojen kasvua vuositasolla 1 milj. euroa.

Oppimateriaalilisän säätäminen toimeentulotukilaissa etuoikeutetuksi tuloksi ei vaikuta perustoimeentulotuen menoihin. Oppimateriaalikustannukset kuuluvat täydentävän toimeentulotuen

piiriin, joten muutos vähentää kuntien myöntämän täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen menoja. Summaa on vaikea arvioida tilastojen puutteellisuuden vuoksi.

Lukiokoulutuksen lukuvuoden tukiajan pidentäminen yhdellä kuukaudella lisäisi opintorahamenoja vuositasolla arviolta 1,7 milj. euroa, kun elokuussa olisi noin 15 000 opintorahan saajaa ja he saisivat keskimäärin 115 euroa opintorahaa. Kesäaikana arvioidaan opiskelevan alle 1 000 opintotukeen oikeutettua opiskelijaa 1—2 kuukautta, josta voisi aiheutua vähäistä lisämenoa. Mahdollisuus kesätukeen ja kymmenen kuukautta lyhyempään tukiaikaan lukuvuoden aikana kuitenkin vähentäisi tuen tarvetta opiskelun myöhemmissä vaiheissa, joten muutos ei aiheuta lisämäärärahan tarvetta. Opintorahaan varatun määrärahan mitoituksessa on varauduttu käyttäytymismuutoksiin, joita ei voida tarkasti arvioida.

Vanhempien tulorajoja tarkistetaan kustannusneutraalisti. Nykyisen puhtaan tulon sijaan vanhempien tulot huomioitaisiin tuloverolain mukaisina veronalaisina ansio- ja pääomatuloina 1.1.2019 lukien, mikä edellyttäisi vanhempien tulorajoihin noin viiden prosentin korotusta. Kansallista tulorekisteriä hyödynnettäisiin opintotukilain mukaista etuutta myönnettäessä tai tarkistettaessa.

3.2 Vaikutukset opiskelijan asemaan ja talouteen

Opintotuki ja oppimateriaalilisä muuttaisi opintotukea seuraavasti:

	Opintoraha €/kk	vähävaraiskorotus (max) oppimateriaalilisä (e/kk)	vanhempien tu- lojen vaikutus	opintolainan valtioneuvoston takausta €/kk	Yhteensä mukaan lu- kien opinto- laina (max €/kk)
Alaikäisen lapsen huolta- ja	325,28	ei vähävaraiskorotusta tai oppimateriaalilisää	ei vaikuta	650	975,28
Täysi-ikäinen, itsenäisesti asuva	250,28	ei vähävaraiskorotusta tai oppimateriaalilisää	ei vaikuta	650	900,28
Itsenäisesti asuva 17- vuotias	101,74	101,74+ oppimateriaalilisä 46,80	voivat suurentaa tai pienentää: 0—250,28 e/kk	300	550,28
Vanhempansa luona asuva 20 vuotta täyt- tänyt	81,39	101,74 ei oppimateriaalilisää	voivat suuren- taa: 81,39— 183,13 e/kk	650	833,13
Vanhempansa luona asuva 17—19- vuotias	38,66	59,01+ oppimateriaalilisä 46,80	voivat suurentaa tai pienentää: 0—144,47 e/kk	300 (17 v) 650 (18-19 v)	444,47— (17 v) 794,47 (18-19 v)
alle 17- vuotias	ei oikeutta opintora- haan tai vä- hävairais- korotukseen	oppimateriaalilisä 46,80 €/kk	oppimateriaali- lisän osalta opintorahan vä- hävairaisuusko- rotuksen tulora- ja	300 vanhempansa luona asuva alle 17-vuotias ei olisi oikeutettu opintolainan valtioneuvoston takausta seen, itsenäisesti asuva alle 17 v saisi	346,80

				lainatakauksen (15 §, 2 mom. 2) kohta)	
--	--	--	--	--	--

Oppimateriaalilisä kattaisi pääosan opintotukeen oikeuttavan ammatillisen koulutuksen tai lukiokoulutuksen oppimateriaalikustannuksista lisäten opiskelijan käyttövaroja keskimäärin 42 euroa kuukaudessa. Lukukautta kohti etuus olisi enintään 234 euroa ja lukuvuotta kohti 468 euroa. Kolmen lukuvuoden opintoihin oppimateriaalilisää saisi tällöin noin 1 400 euroa, mikä kattaisi ammatillisen koulutuksen oppimateriaalikustannukset sekä yli puolet lukion keskimääräisistä oppimateriaalikustannuksista. Ne opiskelijat, joiden oppimateriaalikustannukset jäävät keskimääräistä pienemmiksi, voivat käyttää sen muihin välttämättömiin menoihin. Nykyinen perusasteen jälkeen maksettava opintoraha on tasoltaan niukka, eikä kata kuin osan opiskelukustannuksista.

Oppimateriaalilisä kohdennetaan pääasiassa opintorahan vähävaraiskorotukseen oikeutetuille, joiden vanhempien yhteenlasketut tulot jäävät alle 41 100 euron. Oppimateriaalilisän saisi säännöllisesti 33 000 opiskelijaa, mikä on yli puolet opintotukea saavista alle 20-vuotiaista ja vajaa viidennes kaikista alle 20-vuotiaista lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoista. Opiskelijoista noin 62 % olisi ammatillisen koulutuksen opiskelijoita ja 38 % lukio-koulutuksen opiskelijoita. Oppimateriaalilisän myötä paranevat penituloisista perheistä tulevien toisen asteen opiskelijoiden taloudelliset edellytykset suorittaa lukion oppimäärä, ylioppilastutkinto taikka ammatillinen tutkinto.

Vanhempien tuloja koskeva tulokäsitemuutos muutetaan koskemaan veroalaisia ansio- ja pääomatuloja, jolloin tulorajojen korotetaan noin viidellä prosentilla. Tällöin vähävaraiskorotuksen ja oppimateriaalilisän tulorajajana olisi 41 100 euroa. Ilman tulorajan korotusta juuri ja juuri oppimateriaalilisän ulkopuolelle olisi jäänyt Kansaneläkelaitoksen rekisteritietojen mukaan 15 opiskelijaa. Koska tulorajojen korotetaan, niin nämä opiskelijat saavat vähävaraiskorotusta ja oppimateriaalilisän. Tuloraja, jonka perusteella jää vähävaraiskorotuksen ja oppimateriaalilisän ulkopuolelle nousee nykytilanteesta, jolloin kyseisissä perheissä vanhemmilla on korkeammat tulot ja mahdollisuus avustaa lapsiaan oppimateriaalihankinnoissa. Myös opintorahan perusmäärään vaikuttavaa tulorajaa korotetaan tulokäsitemuutoksen vuoksi viidellä prosentilla, jolloin opiskelijalla on oikeus leikkaamattomaan opintorahaan ja asumislisään, jos vanhempien tuloverolaissa tarkoitettujen veronalaisten ansio- ja pääomatulojen määrä on enintään 43 000 euroa vuodessa. Opintorahaa ja asumislisää vähennettäisiin jokaista tulorajan ylittävää täyttä 1 070:tä euroa kohden viisi prosenttia, jolloin opintorahaa ei enää myönnettäisi opiskelijan vanhempien veroalaisten tulojen ylittäessä 64 400 euroa. Nykyisin tuloraja on 61 000 euroa.

Opiskelijan omia tuloja koskevassa tuloseurannassa tai opintojen edistymisen seurannassa oppimateriaalilisä voitaisiin periä takaisin samoilla perusteilla kuin muukin opintoraha. Tyypillinen takaisinperintään johtava syy olisi opiskelijan vuositulo ylittyminen tai edistymisen seurannassa osoittautuu, ettei opiskelijan ole ollut tarkoituskaan opiskella.

Oppimateriaalilisä pienentää toisen asteen ja korkea-asteen alle 20-vuotiaiden opintorahan määrän eroa. Nykyisin alle 20-vuotiaan vanhemman luona asuvan korkeakouluopiskelijan opintoraha on ollut korkeampi kuin vastaavalla kohderyhmällä toisella asteella, koska vanhempien tulot eivät leikkaa opintorahan perusmäärää lainkaan ja opintorahaa voidaan korottaa vanhempien pienten tulojen perustella samalla tavalla kuin toisellakin asteella. Ammatillisen koulutuksen alle 20-vuotiaiden vanhemman luona asuvien keskimääräinen opintoraha nousisi nykyisestä keskimäärin 69,50 eurosta 104,4 euroon ja lukiolaisilla 65,30 eurosta noin 98 euroon kuukaudessa.

Oppimateriaalilisän säätäminen toimeentulotukilaissa etuoikeutetuksi tuloksi merkitsee toimeentulotuen piiriin kuuluvan asiakkaan näkökulmasta sitä, että oppimateriaalilisän suuruinen summa rahaa jää käytettäväksi oppimateriaalien hankintaan. Asiakkaan näkökulmasta tämä vähentää epävarmuutta sen suhteen, tullaanko oppimateriaaleihin myöntämään toimeentulotukea kulloisenakin kuukautena. Asiakkaan asema päättää itse oppimateriaalien hankinnasta paranee ja kunnan sosiaalitoimen kautta tuen hakeminen vähenee. Tällöin myös kahden viranomaisen kanssa asiointiin päädytään aiempaa harvemmin ja ennustettavuus lisääntyy.

Lukiossa opiskeleva voisi saada tukea pääsääntöisesti 10 kuukaudelle. Tukea voisi saada hakemuksesta lyhyemmälle ajalle kuin kymmenelle kuukaudelle tai pidemmälle ajalle kuin 10 kuukaudelle, jos opiskelija osoittaisi harjoittavansa opintoja lukuvuoden aikana sitä pidemmän ajan. Muutos mahdollistaa myös ympärivuotisen opiskelun lukiossa. Lukiolainen saisi kesäaikana opintotukea vain, jos hän on ilmoittautunut oppilaitokseen läsnä olevaksi opiskelijaksi ja suorittaa oppilaitoksessa lukion oppimäärään sisältyviä opintoja.

3.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Ehdotetut muutokset lisäisivät opintotuen toimeenpanotyötä erityisesti järjestelmän suunnitteluvaiheessa. Muutokset tulee ottaa huomioon asiakasinformaatiossa, kuten päätösteksteissä, asiakaskirjeissä sekä opintotukea koskevassa verkkoviestinnässä. Oppimateriaalilisä vähentää pienituloisten perheiden tarvetta toimeentulotukeen ja siitä aiheutuvaa työtä sekä Kansaneläkelaitoksessa että kunnissa.

3.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Oppimateriaalilisä ja lukiokoulutuksen tukiajan pidentäminen edistävät perustuslain 16 §:n mukaisia sivistyksellisiä oikeuksia yhtäläisiin mahdollisuuksiin saada kykynsä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Opintotuen oppimateriaalilisän käyttöönotto liittyy tavoitteeseen toisen asteen koulutuksen maksuttomuudesta.

4 Asian valmistelu

Vuosia 2019—2022 koskevan julkisen talouden suunnitelmassa on päätetty, että opintorahan vähävaraisuuskorotukseen oikeutetulle alle 20-vuotiaalle opiskelijalle myönnetään opintorahan oppimateriaalilisää 46,80 euroa kuukaudessa. Lisäksi lukiokoulutuksen opintotukikuukausien enimmäismäärää nostetaan kymmeneen tukikuukauteen. Muutos edistää toisen asteen opiskelijoiden yhdenvertaisuutta parantaen lukio-opiskelun taloudellisia edellytyksiä erityisesti pienituloisissa perheissä.

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi opintotukilain muuttamisesta lähetettiin oikeusministeriöön, sosiaali- ja terveysministeriöön, valtiovarainministeriöön, Kansaneläkelaitokselle, Kuntaliitolle, opintotuen muutoksenhakulautakunnalle, opetushallitukselle, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry:lle, Suomen Lukiolaisten Liitto ry:lle, Suomen Opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry:lle, Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry:lle, Suomen Ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry:lle, sekä Ammattiosaamisen kehittämissyhistys AMKE ry:lle.

Lausunnon antoi 11 tahoa. Esityksen ehdotuksia kannatettiin laajasti ja sitä pidettiin tarpeellisenä muutoksena toisen asteen opiskelumahdollisuuksien parantamiseksi. Useat lausunnon antajat (Suomen Kuntaliitto, Sakki ry, Osku ry sekä SLL ry) kuitenkin katsoivat, ettei se ole yksin riittävä toimenpide toisen asteen koulutuksen maksuttomuuden ja saavutettavuuden turvaamiseksi. Kuntaliitto korosti, että koulutuksen maantieteellinen ja taloudellinen saavutetta-

vuus edellyttää myös riittävää rahoitusta koulutuksen järjestäjille. Kansaneläkelaitos esitti lausunnossaan muun muassa, että opintotuen riittävyyden parantamiseksi voitaisiin oppimateriaalilisän sijaan korottaa pienimpiä opintorahoja ja vanhempien tuloarvoja. Alle 18-vuotiaiden opintotuen tarvehankinnan lieventämistä koskevaa ehdotusta ei sisällytetty esitykseen valtiontaloudellisten syiden vuoksi.

Lausuntopalautteen johdosta esitystä on muutettu niin, että tämän esityksen yhteyteen on otettu myös toimeentulotukilakia koskeva muutos. Esityksen mukaan oppimateriaalilisä säädettäisiin myös toimeentulotukilaissa etuoikeutetuksi tuloksi. Muutetusta esityksestä on kuultu erikseen vielä Kansaneläkelaitosta ja Suomen kuntaliittoa, jotka molemmat kannattivat ehdotettua muutosta. Esitykseen ei sisälly lausunnolla olleessa versiossa ollut säännöstä tulorekisterin käytöstä, koska jatkovalmistelussa on päädytty nykyisten opintotuen tiedonsaantisäännösten mahdollistavan jo tulorekisterin hyödyntämisen. Kansaneläkelaitoksen hoitamiin etuuksiin liittyvien tietojen saamista koskevien säännösten tulisi olla mahdollisimman yhtenäisiä. Jos tulorekisterin tietosisällön käytön alkamisen jälkeen havaitaan uuden säätelyn tarvetta, on säätely tarkoituksenmukaista valmistella myöhemmin koordinoitusti. Esitys on valmisteltu yhteistyössä Kansaneläkelaitoksen kanssa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki opintotukilain muuttamisesta

7 §. *Opintotukeen oikeuttava aika.* Voimassa olevan 9 momentin mukaan muussa oppilaitoksessa säännönmukaisen opiskeluajan päätyttyä opintotukea voidaan myöntää enintään 12 kuukauden ajalle. Säännönmukaisella opiskeluajalla tarkoitetaan ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa enintään neljää vuotta ja muissa opinnoissa opinnoille säädettyä pidentämätöntä opiskelu- tai suoritusaikaa taikka opetus suunnitelman tai opetusohjelman mukaista suoritusaikaa, jos suoritusajasta ei säädetä laissa. Säännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että määriteltäisiin se, mille ajalle opiskelijalla on oikeus opintotukeen muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa. Ehdotuksen mukaan momentin alussa säädettäisiin, että muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa opiskelijalla on oikeus opintotukeen säännönmukaiselle opiskeluajalla. Multa osin momentti vastaisi voimassa olevaa lakia.

7 c §. *Lukuvuoden tukikuukausien määrä.* Voimassa olevan pykälän mukaan korkeakoulututkintoa varten opintotuki myönnetään yhdeksäksi kuukaudeksi lukuvuodessa ja ammatilliseen koulutukseen valmentavaan koulutukseen ja ammatillista perustutkintoa varten kymmeneksi kuukaudeksi lukuvuodessa. Opintotuki voidaan hakemuksesta myöntää edellä säädettyä lyhyemmäksi ajaksi. Opintotuki voidaan hakemuksesta myöntää myös pidemmäksi ajaksi, jos opiskelija osoittaa harjoittavansa opintoja lukuvuoden aikana sitä pidemmän ajan. Lukiokoulutuksessa opintotuki voidaan kuitenkin myöntää enintään yhdeksäksi kuukaudeksi lukuvuodessa. Kalenterikuukausi oikeuttaa opintotukeen Suomessa, jos siinä on vähintään 18 opintotukeen oikeuttavaan aikaan kuuluvaa päivää. Ulkomailla opiskelua varten opintotuki myönnetään täysien opiskelukuukausien mukaan opintojen alkamispäivästä siten, että opiskelukuukausi oikeuttaa opintotukeen, jos siinä on vähintään 18 opintotukeen oikeuttavaan aikaan kuuluvaa päivää.

Ehdotetun 1 momentin 2 kohdan mukaan ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa ja ammatillista perustutkintoa varten sekä lukiokoulutuksessa ja siihen valmistavassa koulutuksessa kymmeneksi kuukaudeksi lukuvuodessa. Samalla luovuttaisiin 2 momentin mukaisesta sääntelystä, että lukiokoulutuksessa opintotuki voidaan kuitenkin myöntää enintään yhdeksäksi kuukaudeksi lukuvuodessa. Ehdotetun muutoksen myötä ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen tukiajan sääntely yhtenäistyisi ja opintotuki voitaisiin myöntää lukiossa pääsääntöisesti elokuusta toukokuun loppuun. Opintotuki voidaan hakemuksesta myöntää lukiossa edellä säädettyä lyhyemmäksi ajaksi. Opintotuki voidaan hakemuksesta myöntää myös pidemmäksi ajaksi, jos opiskelija osoittaa harjoittavansa opintoja lukuvuoden aikana sitä pidemmän ajan. Lukiokoulutuksessa opintotuki voidaan ehdotuksen mukaan myöntää kesä- tai heinäkuulle vain, jos opiskelija suorittaa oppilaitoksessa lukion oppimäärään sisältyviä opintoja. Rajoittava säännös on tarpeen, koska opintotukea ei ole tarkoituksenmukaista myöntää kesäkuukausille esimerkiksi pelkästään syksyn ylioppilaskokeeseen valmistautumiseksi.

10 §. *Opintorahan myöntäminen.* Opintoraha myönnetään opiskelijalle, jolle 1 luvun mukaan voidaan myöntää tämän lain mukaista opintotukea. Opintorahaa ei kuitenkaan myönnetä opiskelijalle, jonka elatusta varten maksetaan lapsilisälain (796/1992) mukaista lapsilisää taikka vastaavaa etuutta ulkomailta. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että opintorahaa ei kuitenkaan myönnetä oppimateriaalisää lukuun ottamatta opiskelijalle, jonka elatusta varten maksetaan lapsilisälain (796/1992) mukaista lapsilisää taikka vastaavaa etuutta ulkomailta.

11 §. Opintorahan määrä. Voimassa olevassa 11 §:ssä säädetään opintorahan määrästä. Ehdotetun 2 momentin mukaan vanhempien tuloja koskevaa tulokäsitettä muutettaisiin siten, että jos opiskelijan vanhempien veronalaisten ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on enintään 21 800 euroa vuodessa, korotetaan 1 momentissa säädettyä opintorahan määrää. Ehdotetun 3 momentin mukaan 2 momentissa säädetty korotus pienenee jokaista tulorajan ylittävää täyttä 2 180:tä euroa kohden 10 prosenttiyksikköä. Korotusta ei makseta, jos 2 momentissa tarkoitettujen tulojen yhteismäärä ylittää 41 100 euroa. Tulorajoja korotettaisiin kustannusneutraalisti tulokäsitteen muututtua. Säännöksestä poistettaisiin viittaus tuloverolakiin, koska vanhempien tulokäsitteestä säädettäisiin 22 §:ssä.

Ehdotetussa uudessa 7 momentissa säädettäisiin, että edellä 2 momentin 1 ja 3 kohdan mukaisia korotettuja opintorahoja voidaan korottaa oppimateriaalillisella, jonka määrä on 46,80 euroa kuukaudessa.

11 a §. Oikeus oppimateriaalilisään. Oppimateriaalilisiä on tarkoitettu kohdennettavaksi lukiokoulutuksessa taikka ammatillisessa koulutuksessa opiskelevalle pientuloisen perheen alle 20-vuotiaalle opiskelijalle. Ehdotetun uuden 11 a §:n mukaan opiskelijalla on oikeus oppimateriaalilisään, kun hän suorittaa ensimmäisen kohdan mukaan 4 §:n 3 momentin 1, 2 tai 5 kohdan mukaisia opintoja tai on 4 a §:n mukaisessa koulutuksessa. Lain 4 §:n 3 momentin 1 kohdan mukaan opintotukeen oikeuttaa ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) säädetty koulutus ja 2) kohdan mukaan lukiolaissa (629/1998) säädetty lukiokoulutus tai maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävä lukiokoulutukseen valmistava koulutus. Lain 5 kohdan mukaan opintotukeen oikeuttaa myös muun alan viranomaisten kuin opetusviranomaisten valvoma 1 kohdassa tarkoitettu koulutusta vastaava ammatillinen koulutus. Lisäksi opintotukea voidaan myöntää 4 a §:n mukaisesti Suomessa järjestettyyn muuhun kuin julkisen valvonnan alaiseen koulutukseen, jos Kansaneläkelaitos on koulutuksen järjestäjän hakemuksesta myöntänyt koulutukseen opintotukioikeuden. Opintotukioikeuden myöntämisen edellytyksenä on tällöin muun muassa, että koulutus vastaa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaista koulutusta, jonka tavoitteena on tutkinnon tai tutkinnon osan suorittaminen. Oppimateriaalisiä myönnettäisiin opiskeluun ulkomailla opintotukilain 4 §:n 4 momentin mukaisesti, jos opinnot vastaavat oppimateriaalilisään oikeuttavia opintoja Suomessa tai ne sisältyvät tällaisiin Suomessa suoritettaviin opintoihin.

Ensimmäisen kohdan lisäksi edellytetään ehdotetussa toisessa kohdassa, että oppimateriaalilisään olisi oikeus, jos opiskelijan vanhempien veronalaisten ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on enintään 41 100 euroa. Ehdotettu vanhempien tuloraja olisi sama kuin nk. opintorahan vähävaraiskorotuksessa.

Ensimmäisen ja toisen kohdan lisäksi edellytetään ehdotetussa kolmannessa kohdassa, että opiskelijalla olisi oikeus oppimateriaalilisään, jos hän saa 11 §:n 2 momentin 1 tai 3 kohdan mukaista korotettua opintorahaa tai opiskelijan on alle 17-vuotias. Lain 11 § 2 momentin 1 kohdassa säädetään 17—19-vuotiaalle maksettavasta opintorahan vähävaraiskorotuksesta ja 3 kohdassa muualla kuin vanhempansa luona asuvalle, alle 18-vuotiaalle maksettavasta opintorahan vähävaraisuuskorotuksesta. Käytännössä opiskelija saisi edellä mainituissa tilanteissa vähävaraiskorotuksella korotetun opintorahan oppimateriaalilisan määrällä korotettuna. Alle 17-vuotias ei voi saada opintorahaa lukuun ottamatta oppimateriaalilisiä, joten hän saisi oppimateriaalilisan täyttäessään koulutusta koskevan ja vanhempien tuloja koskevat edellytykset.

15 §. Opintolainan valtiontakaus. Voimassa olevan pykälän mukaan opintolainan valtiontakaus myönnetään opiskelijalle, joka saa tämän lain mukaista opintorahaa tai aikuiskoulutustuesta annetun lain mukaista aikuiskoulutustukea. Valtiontakaus myönnetään myös opiskelijalle, jo-

ka on täyttänyt 18 vuotta ja joka ei vanhempiensa tulojen perusteella ole oikeutettu opintorahaan, muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle, jonka elatusta varten maksetaan lapsilisää ja joka vanhempiensa tulojen perusteella olisi oikeutettu opintorahaan tai opiskelijalle, jolle ei 20 §:n mukaan myönnetä opintorahaa. Opintorahaa saavalle korkeakouluopiskelijalle valtiontakausta myönnetään ilman erillistä hakemusta. Aikuiskoulutustukea saavalle valtiontakausta voidaan myöntää muihinkin kuin 4 §:ssä tarkoitettuihin opintoihin.

Valtiontakausta ei myönnetä opiskelijalle, joka on suorittamassa vapausrangaistusta tai jonka opintolaina on takausvastuun perusteella Kansaneläkelaitoksen perittävänä, ellei Kansaneläkelaitos erityisestä syystä toisin määrää.

Ehdotetun 2 momentin 2 kohdan mukaan valtiontakausta myönnetään myös muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle, jonka elatusta varten maksetaan lapsilisää ja jonka vanhempien veronalaisten ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on alle 64 400 euroa. Säännöksessä on perusteltua selkeyden vuoksi viitata vanhempien tulorajoihin, joiden perusteella opiskelija voi jo nykyisin olla oikeutettu valtiontakaukseen. Lisäksi ehdotetun 4 momentin mukaan valtiontakausta ei myönnetä vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle, jonka elatusta varten maksetaan lapsilisää. Muutos on tarpeellinen, koska alle 17-vuotias vanhempansa on vanhempien elatusvelvollisuuden piirissä, eikä opintolainaan ole vanhempansa luona asuvalle opiskelijalla suurta tarvetta.

15 d §. *Opintolainahyvitys opintojen viivästyessä.* Voimassa olevan 1 momentin mukaan opintolainansaaja on oikeutettu opintolainahyvitykseen, vaikka tutkinnon suorittamiseen käytetty aika on 15 c §:ssä säädettyä pidempi, jos lainansaaja on mainitussa pykälässä tarkoitettuna aikana ollut suorittamassa asevelvollisuuslain, siviilipalveluslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelusta, saanut sairauden perusteella sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa, täyden työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä tai korvausta taikka kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä tai saanut lapsen hoitamisen perusteella sairausvakuutuslain mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa.

Momentin ensimmäistä lausetta ehdotetaan täsmennettäväksi ja viitattavaksi mainitun pykälän sijaan kyseisen pykälän 1 momenttiin. Tarkoitus on, että tutkinnon suorittamisajan ollessa 15 c §:ssä säädettyä opintolainahyvitykseen oikeuttavaa suorittamisaikaa pidempi, tulisi pykälässä tarkoitettua suorittamisaikaa pidentävän olosuhteen vaikuttaa 15 c §:ssä määritellyn hyvitykseen oikeuttavan suorittamisajan aikana. 15 c §:n 1 momentissa säädetään tutkinnon tavoitteellisista suorittamisajoista, joiden aikana olosuhteen tulisi vaikuttaa.

19 §. *Vanhempien tulojen huomioon ottaminen.* Voimassa olevan 2 momentin mukaan opiskelijalla on oikeus täysimääräiseen opintorahaan ja asumislisään, jos vanhempien tuloverolain 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen määrä on enintään 40 800 euroa vuodessa. Opintorahaa ja asumislisää vähennetään jokaista tulorajan ylittävää täyttä 1 010:tä euroa kohden viisi prosenttia.

Ehdotetun uuden 2 momentin mukaan opiskelijalla olisi oikeus 11 §:n 1 momentin mukaiseen opintorahaan ja 14 §:n mukaiseen asumislisään, jos vanhempien veronalaisten ansio- ja pääomatulojen määrä on enintään 43 000 euroa vuodessa. Opintorahaa ja asumislisää vähennetään jokaista tulorajan ylittävää täyttä 1 070:tä euroa kohden viisi prosenttia. Säännöksestä poistettaisiin viittaus puhtaisiin ansio- ja pääomatuloihin ja tuloverolakiin, koska vanhempien tulokäsitteestä säädettäisiin 22 §:ssä. Puhtaiden tulojen sijaan otettaisiin huomioon veronalaiset ansio- ja pääomatulot ja samalla tulorajoja korotettaisiin kustannusneutraalisti noin viidellä prosentilla, jotta tarveharkinta ei kiristyisi.

22 §. Veronalaiset tulot. Voimassa olevan 1 momentin mukaan opiskelijan veronalaisella tulolla tarkoitetaan tätä lakia sovellettaessa, mitä tuloverolaissa (1535/1992) säädetään veronalaisesta pääomatulosta ja ansiotulosta. Opiskelijan ulkomailla saamat tulot rinnastetaan tuloverolaissa tarkoitettuihin veronalaisiin tuloihin, jos vastaavanlainen tulo Suomessa saatuna olisi veronalainen. Voimassa olevan 2 momentin mukaan opiskelijan vanhempien 11 ja 19 §:ssä tarkoitettut tulot otetaan huomioon viimeksi toimitetun valtionverotuksen tietojen perusteella verotuksen päättymisen jälkeen seuraavan vuoden alusta. Vanhempien ulkomailla saamat tulot rinnastetaan tuloverolaissa tarkoitettuihin veronalaisiin tuloihin, jos vastaavat tulot Suomessa saatuna olisivat veronalaisia. Ulkomailla saatu tulo otetaan huomioon bruttomääräisenä opintotuen hakemista edeltäneeltä ajalta. Hakijan tulee esittää selvitys vanhempiensa ulkomailla saamista tuloista siltä vuodelta, jonka verotustietojen pohjalta tulot muutoin otetaan huomioon opintotukea myönnettäessä tai tarkistettaessa. Jos vanhempien taloudellinen tilanne on verovuoden jälkeen olennaisesti muuttunut, muutokset voidaan ottaa 25 b §:n mukaisesti huomioon tukea myönnettäessä.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi vanhempien tulokäsitteestä siten, että opiskelijan vanhempien veronalaisella tulolla tarkoitetaan tätä lakia sovellettaessa, mitä tuloverolaissa säädetään veronalaisesta pääomatulosta ja ansiotulosta. Opiskelijan vanhempien tulot otettaisiin huomioon viimeksi toimitetun valtionverotuksen tietojen perusteella verotuksen päättymisen jälkeen. Vanhempien ulkomailla saamat tulot rinnastetaan tuloverolaissa tarkoitettuihin veronalaisiin tuloihin, jos vastaavat tulot Suomessa saatuna olisivat veronalaisia. Vanhemman ulkomailla saatu tulo otetaan huomioon bruttomääräisenä opintotuen hakemista edeltäneeltä ajalta. Edellä mainitusta säätelystä luovuttaisiin vanhempien tuloja koskevan tulokäsitteen yhtenäisyyden vuoksi.

25 b §. Opintotuen tarkistaminen vanhempien tulojen muuttuessa. Voimassa olevan 1 momentin mukaan opiskelijan vanhempien taloudellisen tilanteen katsotaan olennaisesti muuttuneen, jos vanhempien tulot ovat viimeksi toimitetun verotuksen jälkeen muuttuneet vähintään 20 prosenttia. Kun opintotuki on myönnetty tai tarkistettu edellä tarkoitettujen muuttuneiden tulojen perusteella kevätlukukauden aikana, tukea voidaan maksaa niiden perusteella saman vuoden loppuun. Kun opintotuki on myönnetty tai tarkistettu edellä tarkoitettujen tulojen perusteella syyslukukauden aikana, tukea voidaan maksaa niiden perusteella seuraavan kalenterivuoden loppuun. Ehdotuksen mukaan kahteen edeltävään lauseeseen lisättäisiin selkeyden vuoksi sana hakemuksesta, koska opiskelijan on jo nykyisin haettava tuen tarkistamista vanhempien tulojen muuttuttua olennaisesti.

25 a §:n mukaan opintotuki tarkistetaan tai lakkautetaan ilman hakemusta kalenterivuositain vuoden alussa verotuksen valmistumisen jälkeen vanhempien verotustietojen perusteella. Tarkistusta ei kuitenkaan tehdä, jos opintotuki on edeltävän syyslukukauden aikana tarkistettu vanhempien taloudellisessa tilanteessa tapahtuneen olennaisen muutoksen johdosta.

1.2 Laki yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

15 §. Etuoikeutetut tulot. Tuloina ei asumistukea laskettaessa oteta 1 momentin 7 kohdan mukaan huomioon opintotukilain (65/1994) mukaista opintotukea opintorahan huoltajakorotusta lukuun ottamatta. Esityksessä ehdotetaan, että tuloina ei asumistukea laskettaessa oteta huomioon opintotukilain (65/1994) mukaista opintotukea eikä opintorahan huoltajakorotusta taikka opintorahan oppimateriaalilisää opintorahaa lukuun ottamatta. Muutoksen tarkoituksena on varmistaa se, että asumistukea saavassa ruokakunnassa asuvan opiskelijan saama oppimateri-

aalilisä ei vähentäisi asumistuen määrää, koska sen on tarkoitus parantaa opiskelijan taloudellisia edellytyksiä hankkia oppimateriaaleja.

1.3 Laki sotilasavustuslain muuttamisesta

11 §. Huomioon otettavat tulot. Pykälässä säädetään sotilasavustuksessa huomioonotettavista tuloista ja tuloista, joita ei oteta huomioon sotilasavustuksessa. Pykälän seitsemänteen kohtaan ehdotetaan lisättäväksi opintorahan oppimateriaalilisä, jota ei otettaisi tulona huomioon sotilasavustuksessa. Opintorahan oppimateriaalilisä ei tällöin vähentäisi sotilasavustuksen määrää. Sotilasavustuksena maksetaan asevelvollisen omaiselle perusavustus, asumisavustus ja erityisavustus turvaamaan hänen henkilökohtaisia olosuhteitaan ja paikallisia oloja vastaavan kohtuullisen toimeentulon, jollei hän saa sitä käytettävissään olevista tuloista. Etuuden piirissä voi olla asevelvollisen opintotukea saava omainen.

1.4 Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta

11 §. Huomioon otettava tulot. Pykälään ehdotetaan säädettäväksi uusi 2 momentin 8 kohta. Kyseisellä säännöksellä toimeentulotukea laskettaessa tuloina ei otettaisi huomioon opintorahan oppimateriaalilisää. Vastaavasti toimeentulotukilain 8 §:n mukaisesti sellaisia menoja, jotka voidaan arvioida katetuksi mainitulla oppimateriaalilisällä ei oteta menona huomioon toimeentulotuessa. Edellä oleva koskee sekä perustoimeentulotukea, että myös täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea. Momentin 7 kohtaa korjattaisiin ruotsinkielisessä versiossa ja samalla vaihdettaisiin pisteen paikalle puolipiste uuden 8 kohdan vuoksi.

Sääntely ei aiheuta muutoksia perustoimeentulotuen myöntämiseen. Kansaneläkelaitoksella on velvollisuus toimeentulotukilain 14 d §:n mukaan siirtää hakijan pyynnöstä sille osoitettu hakemus kuntaan silloin, kun hakija on esittänyt hakemuksessaan muita kuin lain 7 a tai 7 b §:n mukaisia menoja. Täydentävää tukea myönnettäessä kunta joutuu yksilökohtaisesti arvioimaan, missä määrin opintokustannukset voidaan kattaa tai ovat jo tulleet katetuksi oppimateriaalilisällä ja missä määrin niihin tarvitaan lisätukea. Ehdoton päämäärä on kuitenkin mahdollistaa tosiasiallisesti opinnot.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotetut lakimuutokset eivät edellytä tarkempaa sääntelyä.

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2019. Lain 11 §:n 2 ja 3 momentti, 19 § 2 momentti, 22 §, sekä 25 b §:n 1 momentti tulevat kuitenkin voimaan jo 1 päivänä tammi-kuuta 2019 lukien.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Perustuslain 16 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan muun muassa iän, alkuperän tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Opintotuella turvataan osaltaan perustuslain 16 §:ssä säädettyjä sivistyksellisiä oikeuksia.

Opintorahan oppimateriaalilisän tarkoituksena on parantaa toisen asteen pienituloisten perheiden opiskelijoiden taloudellisia edellytyksiä opiskeluun. Taloudelliset edellytykset opiskeluun ovat toisella asteella tasa-arvoiset, kun lukiokoulutuksen lukuvuoden tukiajan määräytymisperusteet ovat jatkossa samanlaiset kuin ammatillisessa koulutuksessa.

Lisäksi esityksessä on otettu huomioon perustuslain 80 §:n 1 momentissa säädetty edellytys yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteiden säätämisestä lailla. Hallituksen käsityksen mukaan ehdotettuun lakiin ei sisälly sellaisia perusoikeuksien rajoituksia, joiden vuoksi esitystä ei voitaisi käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opintotukilain (65/1994) 7 §:n 9 momentti, 7 c §:n 1 ja 2 momentti, 10 ja 11 §, 15 §:n 2—4 momentti, 15 d §:n 1 momentti, 19 §:n 2 momentti, 22 § ja 25 b §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 7 §:n 9 momentti laissa 539/2017, 7 c §:n 1 ja 2 momentti ja 11 § laissa 960/2017, 10 § laissa 792/2007, 15 §:n 2—4 momentti laissa 4/2017, 15 d §:n 1 momentti laissa 1243/2013, 19 §:n 2 momentti laissa 4/2017, 22 § laeissa 1427/2001 ja 706/2008 ja 25 b §:n 1 momentti laissa 706/2008 ja
lisätään lakiin siitä lailla 4/2017 kumotun 11 a §:n tilalle uusi 11 a § seuraavasti:

7 §

Opintotukeen oikeuttava aika

Muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa opiskelijalla on oikeus opintotukeen säännönmukaiselle opiskeluajalla. Säännönmukaisen opiskeluajan päätyttyä opintotukea voidaan myöntää enintään 12 kuukauden ajalle. Säännönmukaisella opiskeluajalla tarkoitetaan ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa enintään neljää vuotta ja muissa opinnoissa opinnoille säädettyä pidentämätöntä opiskelu- tai suoritusaikaa taikka opetussuunnitelman tai opetusohjelman mukaista suoritusaikaa, jos suoritusajasta ei säädetä laissa.

7 c §

Lukuvuoden tukikuukausien määrä

Opintotuki myönnetään Suomessa:

- 1) korkeakoulututkintoa varten yhdeksäksi kuukaudeksi lukuvuodessa;
- 2) ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa ja ammatillista perustutkintoa varten sekä lukiokoulutuksessa ja siihen valmistavassa koulutuksessa kymmeneksi kuukaudeksi lukuvuodessa.

Opintotuki voidaan hakemuksesta myöntää 1 momentissa säädettyä lyhyemmäksi ajaksi. Opintotuki voidaan hakemuksesta myöntää myös 1 momentissa säädettyä pidemmäksi ajaksi, jos opiskelija osoittaa harjoittavansa opintoja lukuvuoden aikana sitä pidemmän ajan. Lukio-koulutuksessa opintotuki voidaan myöntää kesä- tai heinäkuulle vain, jos opiskelija suorittaa oppilaitoksessa lukion oppimäärään sisältyviä opintoja.

10 §

Opintorahan myöntäminen

Opintoraha myönnetään opiskelijalle, jolle 1 luvun mukaan voidaan myöntää tämän lain mukaista opintotukea.

Opintorahaa ei kuitenkaan myönnetä oppimateriaalilisää lukuun ottamatta opiskelijalle, jonka elatusta varten maksetaan lapsilisälain (796/1992) mukaista lapsilisää taikka vastaavaa etuutta ulkomailta.

11 §

Opintorahan määrä

Opintorahan määrä kuukaudessa on:

- 1) vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 38,66 euroa, kun opiskelija on alle 20-vuotias, sekä 81,39 euroa, kun opiskelija on täyttänyt 20 vuotta;
- 2) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 101,74 euroa, kun opiskelija on alle 18-vuotias, sekä 250,28 euroa, kun opiskelija on avioliitossa tai täyttänyt 18 vuotta;
- 3) 12 §:n mukaisesti opintorahan huoltajakorotukseen oikeutetulle opiskelijalle 325,28 euroa.

Jos opiskelijan vanhempien veronalaisten ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on enintään 21 800 euroa vuodessa, korotetaan 1 momentissa säädettyä opintorahan määrää seuraavasti:

- 1) 38,66 euron opintorahaa enintään 59,01 eurolla;
- 2) 81,39 euron opintorahaa enintään 101,74 eurolla;
- 3) 101,74 euron opintorahaa enintään 101,74 eurolla.

Edellä 2 momentissa säädetty korotus pienenee jokaista tulorajan ylittävää täyttä 2 180:tä euroa kohden 10 prosenttiyksikköä. Korotusta ei makseta, jos 2 momentissa tarkoitettujen tulojen yhteismäärä ylittää 41 100 euroa.

Opiskelija on oikeutettu määrältään samaan opintorahaan kuin vanhempansa luona asuva opiskelija, jos opiskelija asuu vanhemmaltaan vuokraamassaan tai vanhempansa omistamassa asunnossa, joka on samassa kiinteistössä kuin vanhemman vakituinen asunto.

Oikeus korkeampaan opintorahaan iän perusteella alkaa sen kuukauden alusta, jona tuensaa- ja täyttää säädetyn iän.

Edellä 1 momentin 3 kohdan mukaiseen opintorahaan sisältyy huoltajakorotus, jonka määrä on 75 euroa kuukaudessa.

Edellä 2 momentin 1 ja 3 kohdan mukaisia korotettuja opintorahoja voidaan korottaa oppimateriaalilisällä, jonka määrä on 46,80 euroa kuukaudessa.

11 a §

Oikeus oppimateriaalilisään

Opiskelijalla on oikeus oppimateriaalilisään, kun:

- 1) opiskelija suorittaa 4 §:n 3 momentin 1, 2 tai 5 kohdan mukaisia opintoja tai on 4 a §:n mukaisessa koulutuksessa; ja
- 2) opiskelijan vanhempien veronalaisten ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on enintään 41 100 euroa; ja
- 3) opiskelija saa 11 §:n 2 momentin 1 tai 3 kohdan mukaista korotettua opintorahaa tai opiskelija on alle 17-vuotias.

15 §

Opintolainan valtiontakaus

Valtiontakaus myönnetään myös:

1) opiskelijalle, joka on täyttänyt 18 vuotta ja joka ei vanhempiensa tulojen perusteella ole oikeutettu opintorahaan;

2) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle, jonka elatusta varten maksetaan lapsilisää ja jonka vanhempien veronalaisten ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on alle 64 400 euroa vuodessa; tai

3) opiskelijalle, jolle ei 20 §:n mukaan myönnetä opintorahaa.

Opintorahaa saavalle korkeakouluopiskelijalle valtiontakaus myönnetään ilman erillistä hakemusta. Aikuiskoulutustukea saavalle valtiontakaus voidaan myöntää muihinkin kuin 4 §:ssä tarkoitettuihin opintoihin.

Valtiontakausta ei myönnetä vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle, jonka elatusta varten maksetaan lapsilisää. Valtiontakausta ei myöskään myönnetä opiskelijalle:

1) joka on suorittamassa vapausrangaistusta; tai

2) jonka opintolaina on takausvastuun perusteella Kansaneläkelaitoksen perittävänä, ellei Kansaneläkelaitos erityisestä syystä toisin määrää.

15 d §

Opintolainahyvitys opintojen viivästyessä

Opintolainansaaja on oikeutettu opintolainahyvitykseen, vaikka tutkinnon suorittamiseen käytetty aika on 15 c §:ssä säädettyä pidempi, jos lainansaaja on mainitun pykälän 1 momentissa tarkoitettuna aikana:

1) ollut suorittamassa asevelvollisuuslain, siviilipalveluslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelusta;

2) saanut sairauden perusteella sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa, täyden työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä tai korvausta taikka kansaneläkelain mukaisesti työkyvyttömyyseläkettä; tai

3) saanut lapsen hoitamisen perusteella sairausvakuutuslain mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa.

19 §

Vanhempien tulojen huomioon ottaminen

Opiskelijalla on oikeus 11 §:n 1 momentin mukaiseen opintorahaan ja 14 §:n mukaiseen asumislisään, jos vanhempien veronalaisten ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on enintään 43 000 euroa vuodessa. Opintorahaa ja asumislisää vähennetään jokaista tulorajan ylittävää täyttä 1 070:tä euroa kohden viisi prosenttiyksikköä.

22 §

Veronalaiset tulot

Opiskelijan veronalaisella tulolla tarkoitetaan tätä lakia sovellettaessa, mitä tuloverolaissa (1535/1992) säädetään veronalaisesta pääomatulosta ja ansiotulosta. Opiskelijan ulkomailla saamat tulot rinnastetaan tuloverolaissa tarkoitettuihin veronalaisiin tuloihin, jos vastaavanlainen tulo Suomessa saatuna olisi veronalainen.

Opiskelijan vanhempien veronalaisella tulolla tarkoitetaan tätä lakia sovellettaessa, mitä tuloverolaissa säädetään veronalaisesta pääomatulosta ja ansiotulosta. Opiskelijan vanhempien tulot otetaan huomioon viimeksi toimitetun valtionverotuksen tietojen perusteella verotuksen päättymisen jälkeen seuraavan vuoden alusta. Vanhempien ulkomailla saamat tulot rinnastetaan tuloverolaissa tarkoitettuihin veronalaisiin tuloihin, jos vastaavat tulot Suomessa saatuna olisivat veronalaisia. Hakijan tulee esittää selvitys vanhempiensa ulkomailla saamista tuloista siltä vuodelta, jonka verotustietojen pohjalta tulot muutoin otetaan huomioon opintotukea myönnettäessä tai tarkistettaessa. Jos vanhempien taloudellinen tilanne on verovuoden jälkeen olennaisesti muuttunut, muutokset voidaan ottaa 25 b §:n mukaisesti huomioon tukea myönnettäessä.

25 b §

Opintotuen tarkistaminen vanhempien tulojen muuttuessa

Opiskelijan vanhempien taloudellisen tilanteen katsotaan olennaisesti muuttuneen, jos vanhempien tulot ovat viimeksi toimitetun verotuksen jälkeen muuttuneet vähintään 20 prosenttia. Kun opintotuki on hakemuksesta myönnetty tai tarkistettu edellä tarkoitettujen muuttuneiden tulojen perusteella kevätlukukauden aikana, tukea voidaan maksaa niiden perusteella saman vuoden loppuun. Kun opintotuki on hakemuksesta myönnetty tai tarkistettu edellä tarkoitettujen tulojen perusteella syyslukukauden aikana, tukea voidaan maksaa niiden perusteella seuraavan kalenterivuoden loppuun.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lain 11 §:n 2 ja 3 momentti, 19 §:n 2 momentti, 22 § ja 25 b §:n 1 momentti tulevat kuitenkin voimaan jo 1 päivänä tammikuuta 2019.

2.

Laki

yleisestä asumistuesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 15 §:n 7 kohta, sellaisena kuin se on laissa 962/2017, seuraavasti:

15 §

Etuoikeutetut tulot

Tuloina ei asumistukea laskettaessa oteta huomioon:

7) opintotukilain (65/1994) mukaista opintotukea eikä opintorahan huoltajakorotusta taikka oppimateriaalilisää opintorahaa lukuun ottamatta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

3.

Laki

sotilasavustuslain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilasavustuslain (781/1993) 11 §:n 7 kohta, sellaisena kuin se on laissa 963/2017, seuraavasti:

11 §

Huomioon otettavat tulot

Avustusta myönnettäessä otetaan huomioon hakijan ja hänen 4 §:ssä tarkoitettujen perheenjäsentensä palvelusaikana käytettävissä olevat tosiasialliset tulot. Myönnettäessä avustusta 10 a §:n nojalla ei näiden perheenjäsenten tuloja oteta huomioon. Tuloina ei oteta huomioon:

7) opintotukilain (65/1994) mukaista opintorahan huoltajakorotusta taikka oppimateriaalilisää;

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

4.

Laki

toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 11 §:n 2 momentin 7 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1107/2016, ja
lisätään 11 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 49/2005, 1218/2005, 583/2007, 940/2014, 217/2016 ja 1107/2016, uusi 8 kohta seuraavasti:

11 §

Huomioon otettavat tulot

Tuloina ei kuitenkaan oteta huomioon:

7) lastensuojelulain (417/2007) 35 §:ssä ja 36 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua taloudellista tukea sekä 76 a §:ssä tarkoitettua taloudellista tukea asumisen ja toimeentulon turvaamiseksi jälkihuollossa;

8) opintotukilain (65/1994) 11 §:n 7 momentin mukaan maksettavaa opintorahan oppimateriaalilisää.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

Helsingissä 4 päivänä lokakuuta 2018

Pääministeri

Juha Sipilä

Eurooppa-, kulttuuri- ja urheiluministeri Sampo Terho

1.

Laki**opintotukilain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opintotukilain (65/1994) 7 §:n 9 momentti, 7 c §:n 1 ja 2 momentti, 10 ja 11 §, 15 §:n 2—4 momentti, 15 d §:n 1 momentti, 19 §:n 2 momentti, 22 § ja 25 b §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 7 §:n 9 momentti laissa 539/2017, 7 c §:n 1 ja 2 momentti ja 11 § laissa 960/2017, 10 § laissa 792/2007, 15 §:n 2—4 momentti laissa 4/2017, 15 d §:n 1 momentti laissa 1243/2013, 19 §:n 2 momentti laissa 4/2017, 22 § laeissa 1427/2001 ja 706/2008 ja 25 b §:n 1 momentti laissa 706/2008 ja
lisätään lakiin siitä lailla 4/2017 kumotun 11 a §:n tilalle uusi 11 a § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Lakiehdotus*

7 §

7 §

*Opintotukeen oikeuttava aika**Opintotukeen oikeuttava aika*

Muussa oppilaitoksessa säännönmukaisen opiskeluajan päätyttyä opintotukea voidaan myöntää enintään 12 kuukauden ajalle. Säännönmukaisella opiskeluajalla tarkoitetaan ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa enintään neljää vuotta ja muissa opinnoissa opinnoille säädettyä pidentämätöntä opiskelu- tai suoritusaikaa taikka opetus suunnitelman tai opetusohjelman mukaista suoritusaikaa, jos suoritusajasta ei säädetä laissa.

Muussa oppilaitoksessa *kuin korkeakoulussa opiskelijalla on oikeus opintotukeen säännönmukaiselle opiskeluajalle*. Säännönmukaisen opiskeluajan päätyttyä opintotukea voidaan myöntää enintään 12 kuukauden ajalle. Säännönmukaisella opiskeluajalla tarkoitetaan ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa enintään neljää vuotta ja muissa opinnoissa opinnoille säädettyä pidentämätöntä opiskelu- tai suoritusaikaa taikka opetussuunnitelman tai opetusohjelman mukaista suoritusaikaa, jos suoritusajasta ei säädetä laissa.

7 c §

7 c §

*Lukuvuoden tukikuukausien määrä**Lukuvuoden tukikuukausien määrä*

Opintotuki myönnetään Suomessa:
 1) korkeakoulututkintoa varten yhdeksäksi kuukaudeksi lukuvuodessa,
 2) ammatilliseen koulutukseen valmentavaan koulutukseen ja ammatillista perustut-

Opintotuki myönnetään Suomessa:
 1) korkeakoulututkintoa varten yhdeksäksi kuukaudeksi lukuvuodessa,
 2) *ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa ja ammatillista perus-*

kintoa varten kymmeneksi kuukaudeksi lukuvuodessa.

Opintotuki voidaan hakemuksesta myöntää 1 momentissa säädettyä lyhyemmäksi ajaksi. Opintotuki voidaan hakemuksesta myöntää myös 1 momentissa säädettyä pidemmäksi ajaksi, jos opiskelija osoittaa harjoittavansa opintoja lukuvuoden aikana sitä pidemmän ajan. *Lukiokoulutuksessa opintotuki voidaan kuitenkin myöntää enintään yhdeksäksi kuukaudeksi lukuvuodessa.*

tutkintoa varten sekä lukiokoulutuksessa ja siihen valmistavassa koulutuksessa kymmeneksi kuukaudeksi lukuvuodessa.

Opintotuki voidaan hakemuksesta myöntää 1 momentissa säädettyä lyhyemmäksi ajaksi. Opintotuki voidaan hakemuksesta myöntää myös 1 momentissa säädettyä pidemmäksi ajaksi, jos opiskelija osoittaa harjoittavansa opintoja lukuvuoden aikana sitä pidemmän ajan. *Lukiokoulutuksessa opintotuki voidaan myöntää kesä- tai heinäkuulle vain, jos opiskelija suorittaa oppilaitoksessa lukion oppimäärään sisältyviä opintoja.*

10 §

Opintorahan myöntäminen

Opintoraha myönnetään opiskelijalle, jolle 1 luvun mukaan voidaan myöntää tämän lain mukaista opintotukea.

Opintorahaa ei kuitenkaan myönnetä opiskelijalle, jonka elatusta varten maksetaan lapsilisälain (796/1992) mukaista lapsilisää taikka vastaavaa etuutta ulkomailta.

11 §

Opintorahan määrä

Opintorahan määrä kuukaudessa on:

1) vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 38,66 euroa, kun opiskelija on alle 20-vuotias, sekä 81,39 euroa, kun opiskelija on täyttänyt 20 vuotta;

2) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 101,74 euroa, kun opiskelija on alle 18-vuotias, sekä 250,28 euroa, kun opiskelija on avioliitossa tai täyttänyt 18 vuotta;

3) 12 §:n mukaisesti opintorahan huoltajakorotukseen oikeutetulle opiskelijalle 325,28 euroa.

Jos opiskelijan vanhempien *tuloverolain* (1535/1992) 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on enintään 20 700 euroa vuodessa, korotetaan 1 momentissa säädettyä opintorahan määrää seuraavasti:

1) 38,66 euron opintorahaa enintään 59,01

10 §

Opintorahan myöntäminen

Opintoraha myönnetään opiskelijalle, jolle 1 luvun mukaan voidaan myöntää tämän lain mukaista opintotukea.

Opintorahaa ei kuitenkaan myönnetä *oppimateriaalilisää lukuun ottamatta* opiskelijalle, jonka elatusta varten maksetaan lapsilisälain (796/1992) mukaista lapsilisää taikka vastaavaa etuutta ulkomailta.

11 §

Opintorahan määrä

Opintorahan määrä kuukaudessa on:

1) vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 38,66 euroa, kun opiskelija on alle 20-vuotias, sekä 81,39 euroa, kun opiskelija on täyttänyt 20 vuotta;

2) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 101,74 euroa, kun opiskelija on alle 18-vuotias, sekä 250,28 euroa, kun opiskelija on avioliitossa tai täyttänyt 18 vuotta;

3) 12 §:n mukaisesti opintorahan huoltajakorotukseen oikeutetulle opiskelijalle 325,28 euroa.

Jos opiskelijan vanhempien *veronalaisten* ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on enintään 21 800 euroa vuodessa, korotetaan 1 momentissa säädettyä opintorahan määrää seuraavasti:

1) 38,66 euron opintorahaa enintään 59,01

eurolla;

2) 81,39 euron opintorahaa enintään 101,74 eurolla;

3) 101,74 euron opintorahaa enintään 101,74 eurolla.

Edellä 2 momentissa säädetty korotus pienenee jokaista tulorajan ylittävää täyttä 2 070:tä euroa kohden 10 prosenttia. Korotusta ei makseta, jos 2 momentissa tarkoitettujen tulojen yhteismäärä ylittää 39 000 euroa.

Opiskelija on oikeutettu määrältään samaan opintorahaan kuin vanhempansa luona asuva opiskelija, jos opiskelija asuu vanhemmaltaan vuokraamassaan tai vanhempansa omistamassa asunnossa, joka on samassa kiinteistössä kuin vanhemman vakituinen asunto.

Oikeus korkeampaan opintorahaan iän perusteella alkaa sen kuukauden alusta, jona tuensaaja täyttää säädetyn iän.

Edellä 1 momentin 3 kohdan mukaiseen opintorahaan sisältyy huoltajakorotus, jonka määrä on 75 euroa kuukaudessa.

eurolla;

2) 81,39 euron opintorahaa enintään 101,74 eurolla;

3) 101,74 euron opintorahaa enintään 101,74 eurolla.

Edellä 2 momentissa säädetty korotus pienenee jokaista tulorajan ylittävää täyttä 2 180:tä euroa kohden 10 prosenttiyksikköä. Korotusta ei makseta, jos 2 momentissa tarkoitettujen tulojen yhteismäärä ylittää 41 100 euroa.

Opiskelija on oikeutettu määrältään samaan opintorahaan kuin vanhempansa luona asuva opiskelija, jos opiskelija asuu vanhemmaltaan vuokraamassaan tai vanhempansa omistamassa asunnossa, joka on samassa kiinteistössä kuin vanhemman vakituinen asunto.

Oikeus korkeampaan opintorahaan iän perusteella alkaa sen kuukauden alusta, jona tuensaaja täyttää säädetyn iän.

Edellä 1 momentin 3 kohdan mukaiseen opintorahaan sisältyy huoltajakorotus, jonka määrä on 75 euroa kuukaudessa.

Edellä 2 momentin 1 ja 3 kohdan mukaisia korotettuja opintorahoja voidaan korottaa oppimateriaalilisällä, jonka määrä on 46,80 euroa kuukaudessa.

11 a §

Oikeus oppimateriaalilisään

Opiskelijalla on oikeus oppimateriaalilisään, kun:

1) opiskelija suorittaa 4 §:n 3 momentin 1, 2 tai 5 kohdan mukaisia opintoja tai on 4 a §:n mukaisessa koulutuksessa; ja

2) opiskelijan vanhempien veronalaisten ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on enintään 41 100 euroa; ja

3) opiskelija saa 11 §:n 2 momentin 1 tai 3 kohdan mukaista korotettua opintorahaa tai opiskelija on alle 17-vuotias.

15 §

Opintolainan valtiontakaus

Valtiontakaus myönnetään myös:

1) opiskelijalle, joka on täyttänyt 18 vuotta

15 §

Opintolainan valtiontakaus

Valtiontakaus myönnetään myös:

1) opiskelijalle, joka on täyttänyt 18 vuotta

ja joka ei vanhempiansa tulojen perusteella ole oikeutettu opintorahaan;

2) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle, jonka elatusta varten maksetaan lapsilisää ja joka *vanhempiansa tulojen perusteella olisi oikeutettu opintorahaan*; tai

3) opiskelijalle, jolle ei 20 §:n mukaan myönnetä opintorahaa.

Opintorahaa saavalle korkeakouluopiskelijalle valtionehtaus myönnetään ilman erillistä hakemusta. Aikuiskoulutustukea saavalle valtionehtaus voidaan myöntää muihinkin kuin 4 §:ssä tarkoitettuihin opintoihin.

Valtionehtaus ei myönnetä opiskelijalle:

1) joka on suorittamassa vapausrangaistusta; tai

2) jonka opintolaina on takausvastuun perusteella Kansaneläkelaitoksen perittävänä, ellei Kansaneläkelaitos erityisestä syystä toisin määrää.

15 d §

Opintolainahyvitys opintojen viivästyessä

Opintolainansaaja on oikeutettu opintolainahyvitykseen, vaikka tutkinnon suorittamiseen käytetty aika on 15 c §:ssä säädettyä pidempi, jos lainansaaja on mainitussa pykälässä tarkoitettuna aikana:

1) ollut suorittamassa asevelvollisuuslain, siviilipalveluslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelusta;

2) saanut sairauden perusteella sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa, täyden työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä tai korvausta taikka kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä; tai

3) saanut lapsen hoitamisen perusteella sairausvakuutuslain mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa.

ja joka ei vanhempiansa tulojen perusteella ole oikeutettu opintorahaan;

2) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle, jonka elatusta varten maksetaan lapsilisää ja *jonka vanhempien veronalaisten ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on alle 64 400 euroa vuodessa*; tai

3) opiskelijalle, jolle ei 20 §:n mukaan myönnetä opintorahaa.

Opintorahaa saavalle korkeakouluopiskelijalle valtionehtaus myönnetään ilman erillistä hakemusta. Aikuiskoulutustukea saavalle valtionehtaus voidaan myöntää muihinkin kuin 4 §:ssä tarkoitettuihin opintoihin.

Valtionehtaus ei myönnetä vanhempiensa luona asuvalle opiskelijalle, jonka elatusta varten maksetaan lapsilisää. Valtionehtaus ei myöskään myönnetä opiskelijalle:

1) joka on suorittamassa vapausrangaistusta; tai

2) jonka opintolaina on takausvastuun perusteella Kansaneläkelaitoksen perittävänä, ellei Kansaneläkelaitos erityisestä syystä toisin määrää.

15 d §

Opintolainahyvitys opintojen viivästyessä

Opintolainansaaja on oikeutettu opintolainahyvitykseen, vaikka tutkinnon suorittamiseen käytetty aika on 15 c §:ssä säädettyä pidempi, jos lainansaaja on *mainitun pykälän 1 momentissa* tarkoitettuna aikana:

1) ollut suorittamassa asevelvollisuuslain, siviilipalveluslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelusta;

2) saanut sairauden perusteella sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa, täyden työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä tai korvausta taikka kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä; tai

3) saanut lapsen hoitamisen perusteella sairausvakuutuslain mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa.

19 §

Vanhempien tulojen huomioon ottaminen

Opiskelijalla on oikeus täysimääräiseen opintorahaan ja asumislisään, jos vanhempien tuloverolain 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaisten ansio- ja pääomatulojen määrä on enintään 40 800 euroa vuodessa. Opintorahaa ja asumislisää vähennetään jokaista tulorajan ylittävää täyttä 1 010:tä euroa kohden viisi prosenttia.

22 §

Veronalaiset tulot

Opiskelijan veronalaisella tulolla tarkoitetaan tätä lakia sovellettaessa, mitä tuloverolaissa (1535/1992) säädetään veronalaisesta pääomatulosta ja ansiotulosta. Opiskelijan ulkomailla saamat tulot rinnastetaan tuloverolaissa tarkoitettuihin veronalaisiin tuloihin, jos vastaavanlainen tulo Suomessa saatuna olisi veronalainen.

Opiskelijan vanhempien 11 ja 19 §:ssä tarkoitettut tulot otetaan huomioon viimeksi toimitetun valtionverotuksen tietojen perusteella verotuksen päättymisen jälkeen seuraavan vuoden alusta. Vanhempien ulkomailla saamat tulot rinnastetaan tuloverolaissa tarkoitettuihin veronalaisiin tuloihin, jos vastaavat tulot Suomessa saatuna olisivat veronalaisia. *Ulkomailla saatu tulo otetaan huomioon bruttomääräisenä opintotuen hakemista edeltäneeltä ajalta.* Hakijan tulee esittää selvitys vanhempiensa ulkomailla saamista tuloista siltä vuodelta, jonka verotustietojen pohjalta tulot muutoin otetaan huomioon opintotukea myönnettäessä tai tarkistettaessa. Jos vanhempien taloudellinen tilanne on verovuoden jälkeen olennaisesti muuttunut, muutokset voidaan ottaa 25 b §:n mukaisesti huomioon tukea myönnettäessä.

19 §

Vanhempien tulojen huomioon ottaminen

Opiskelijalla on oikeus 11 §:n 1 momentin mukaiseen opintorahaan ja 14 §:n mukaiseen asumislisään, jos vanhempien veronalaisten ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on enintään 43 000 euroa vuodessa. Opintorahaa vähennetään jokaista tulorajan ylittävää täyttä 1 070:tä euroa kohden viisi prosenttiyksikköä.

22 §

Veronalaiset tulot

Opiskelijan veronalaisella tulolla tarkoitetaan tätä lakia sovellettaessa, mitä tuloverolaissa (1535/1992) säädetään veronalaisesta pääomatulosta ja ansiotulosta. Opiskelijan ulkomailla saamat tulot rinnastetaan tuloverolaissa tarkoitettuihin veronalaisiin tuloihin, jos vastaavanlainen tulo Suomessa saatuna olisi veronalainen.

Opiskelijan vanhempien veronalaisella tulolla tarkoitetaan tätä lakia sovellettaessa, mitä tuloverolaissa säädetään veronalaisesta pääomatulosta ja ansiotulosta. Opiskelijan vanhempien tulot otetaan huomioon viimeksi toimitetun valtionverotuksen tietojen perusteella verotuksen päättymisen jälkeen seuraavan vuoden alusta. Vanhempien ulkomailla saamat tulot rinnastetaan tuloverolaissa tarkoitettuihin veronalaisiin tuloihin, jos vastaavat tulot Suomessa saatuna olisivat veronalaisia. Hakijan tulee esittää selvitys vanhempiensa ulkomailla saamista tuloista siltä vuodelta, jonka verotustietojen pohjalta tulot muutoin otetaan huomioon opintotukea myönnettäessä tai tarkistettaessa. Jos vanhempien taloudellinen tilanne on verovuoden jälkeen olennaisesti muuttunut, muutokset voidaan ottaa 25 b §:n mukaisesti huomioon tukea myönnettäessä.

25 b §

Opintotuen tarkistaminen vanhempien tulojen muuttuessa

Opiskelijan vanhempien taloudellisen tilanteen katsotaan olennaisesti muuttuneen, jos vanhempien tulot ovat viimeksi toimitetun verotuksen jälkeen muuttuneet vähintään 20 prosenttia. Kun opintotuki on myönnetty tai tarkistettu edellä tarkoitettujen muuttuneiden tulojen perusteella kevätlukukauden aikana, tukea voidaan maksaa niiden perusteella saman vuoden loppuun. Kun opintotuki on myönnetty tai tarkistettu edellä tarkoitettujen tulojen perusteella syyslukukauden aikana, tukea voidaan maksaa niiden perusteella seuraavan kalenterivuoden loppuun.

25 b §

Opintotuen tarkistaminen vanhempien tulojen muuttuessa

Opiskelijan vanhempien taloudellisen tilanteen katsotaan olennaisesti muuttuneen, jos vanhempien tulot ovat viimeksi toimitetun verotuksen jälkeen muuttuneet vähintään 20 prosenttia. Kun opintotuki on *hakemuksesta* myönnetty tai tarkistettu edellä tarkoitettujen muuttuneiden tulojen perusteella kevätlukukauden aikana, tukea voidaan maksaa niiden perusteella saman vuoden loppuun. Kun opintotuki on *hakemuksesta* myönnetty tai tarkistettu edellä tarkoitettujen tulojen perusteella syyslukukauden aikana, tukea voidaan maksaa niiden perusteella seuraavan kalenterivuoden loppuun.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lain 11 §:n 2 ja 3 momentti, 19 §:n 2 momentti, 22 §, 25 b §:n 1 momentti tulevat kuitenkin voimaan jo 1 päivänä tammikuuta 2019.

2.

Laki

yleisestä asumistuesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 15 §:n 7 kohta, sellaisena kuin se on laissa 962/2017, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

15 §

Etuoikeutetut tulot

Tuloina ei asumistukea laskettaessa oteta huomioon:

7) opintotukilain (65/1994) mukaista opintotukea eikä opintorahan huoltajakorotusta opintorahaa lukuun ottamatta;

Lakiehdotus

15 §

Etuoikeutetut tulot

Tuloina ei asumistukea laskettaessa oteta huomioon:

7) opintotukilain (65/1994) mukaista opintotukea eikä opintorahan huoltajakorotusta *taikka oppimateriaalilisää* opintorahaa lukuun ottamatta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

sotilasavustuslain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilasavustuslain (781/1993) 11 §:n 1 momentin 7 kohta, sellaisena kuin se on
laissa 963/2017, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Lakiehdotus

11 §

11 §

Huomioon otettavat tulot

Huomioon otettavat tulot

Avustusta myönnettäessä otetaan huomioon hakijan ja hänen 4 §:ssä tarkoitettujen perheenjäsentensä palvelusaikana käytävissä olevat tosiasialliset tulot. Myönnettäessä avustusta 10 a §:n nojalla ei näiden perheenjäsenten tuloja oteta huomioon. Tuloina ei oteta huomioon:

Avustusta myönnettäessä otetaan huomioon hakijan ja hänen 4 §:ssä tarkoitettujen perheenjäsentensä palvelusaikana käytävissä olevat tosiasialliset tulot. Myönnettäessä avustusta 10 a §:n nojalla ei näiden perheenjäsenten tuloja oteta huomioon. Tuloina ei oteta huomioon:

7) opintotukilain (65/1994) mukaista opintorahan huoltajakorotusta;

7) opintotukilain (65/1994) mukaista opintorahan huoltajakorotusta *taikka oppimateriaalisää;*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 11 §:n 2 momentin 7 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1107/2016, ja
lisätään 11 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 49/2005, 1218/2005, 583/2007, 940/2014, 217/2016 ja 1107/2016, uusi 8 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Lakiehdotus

11 §

11 §

Huomioon otettavat tulot

Huomioon otettavat tulot

Tuloina ei kuitenkaan oteta huomioon:

Tuloina ei kuitenkaan oteta huomioon:

7) lastensuojelulain (417/2007) 35 §:ssä ja 36 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua taloudellista tukea sekä 76 a §:ssä tarkoitettua taloudellista tukea asumisen ja toimeentulon turvaamiseksi jälkihuollossa.

7) lastensuojelulain (417/2007) 35 §:ssä ja 36 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua taloudellista tukea sekä 76 a §:ssä tarkoitettua taloudellista tukea asumisen ja toimeentulon turvaamiseksi jälkihuollossa;

8) opintotukilain (65/1994) 11 §:n 7 momentin mukaan maksettavaa opintorahan oppimateriaalilisää.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
 ta 20 .